DİJİTAL ÇAĞDA YENİ BİR HUKUKÎ KİŞİLİK ARAYIŞI: YAPAY ZEKÂ

SEARCH FOR A NEW LEGAL PERSONALITY IN DIGITAL AGE: ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Erdem DOĞAN*

Özet: Yapay zekâya hukukî kişilik tanınması konusu özünde, o varlığa pozitif hukuk karşısında bir dizi hak ve buna bağlı yükümlülükler tanınmasını ifade etmektedir. İnsan olmayan varlıklara kişilik tanınmasına yönelik bir hukuk politikası oluşturulması ve bu hukuk politikasının normatif bir düzenlemeye dönüştürülmesi **süre**cinde hangi ölçütlerin aranması gerektiğine ilişkin özellikle bilişim hukuku **öğreti**si ve uygulamanın yanıtlaması gereken bazı temel sorular bulunmaktadır.

Bir varlığa kişilik tanınıp tanınamayacağı sorununun çözümünde başlangıç noktası, kişilik kavramının anlamının, kapsamının ve hukukî niteliğinin belirlenmesidir. İkinci aşama ise, kendisine kişilik hakkı tanınması öngörülen varlığın, kişiliği varoluşsal bir yapı olarak gören maddi yaklaşım ile bir varlığa hukukun ve toplumun kişilik atfedip atfetmemesini esas alan şekli yaklaşım çerçevesinde bir değerlendirme sürecine tabi tutulmasıdır.

Dar ya da zayıf yapay zekâ olarak tanımlanan sınırlı bir faaliyet alanı ve otonomi özelliğine sahip sistemlerin, bu niteliklerine bağlı olarak hukuk karşısında nesne olarak kabul edilmeleri gerektiği konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Buna karşılık, günümüzde dijital çağın ve bilişsel bilimin ulaştığı başarı düzeyi, farklı algoritmik yapılar ve kompleks yazılımlar ile makine öğrenmesi yoluyla kendi deneyimleriyle öğrenebilen, herhangi bir dış müdahale olmadan bağımsız şekilde hareket edebilen otonom yapay zekânın geliştirilmesine de olanak tanımaktadır. Söz konusu varlıkların, kendileri için tanımlanan görevleri yerine getirmeleri sırasında aldıkları otonom kararlar ve gerçekleştirdikleri eylemler zaman zaman kişilerin malvarlığı veya şahıs varlığı değerlerine zarar vermeleri ya da bir borç ilişkisinde borca aykırılığa yol açmaları yönüyle hukukî bir sorumluluğun doğumuna neden olmaktadır. Bu itibarla, günümüzde, güçlü bir otonomi özelliği bulunan yapay zekâlı varlıklar bakımından kendine özgü bir kişilik modelinin geliştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kişilik, Hukukî Statü, Yapay Zekâ, Hak ve Fiil Ehliyeti, Akıllı Makineler

* Avukat, doganerdm66@gmail.com, ORCID: 0000 0003 0541 6147, Makalenin Gönderim Tarihi: 26.10.202, Kabul Tarihi: 26.10.2021

Abstract: The issue of granting legal personality to artificial intelligence, in essence, refers to a decision to grant a set of rights and related obligations to that entity. There are some basic questions that should be answered by especially information technology law doctrine and practice, regarding which criteria should be sought in the process of establishing a legal policy for the recognition of non-human beings and transforming this legal policy into a normative regulation.

The starting point in solving the problem of whether an entity can be recognized as a personality is to determine the meaning, scope and legal nature of the concept of personality. In the second stage, the entity, which is envisaged to be granted personality rights, is subjected to an evaluation process within the framework of the material approach, which sees the personality as an existential structure, and the formal approach based on whether the law and society ascribe personality to an entity.

There is no doubt that systems with a limited scope of activity and autonomy, defined as narrow or weak artificial intelligence, should be accepted as objects by the law, depending on these characteristics. On the other hand, the level of success reached by cognitive technology today has also allowed the development of autonomous artificial intelligence, which can learn from its own experiences through machine learning with different algorithmic structures and complex software and can act independently without any human interference. The autonomous decisions and actions taken by the artificial intelligence during the fulfillment of the tasks defined for it can sometimes damage the assets or personal assets of individuals or cause a breach of contract in obligatio. In this respect, today, the need to develop a unique personality model has emerged in terms of artificial intelligence beings with a strong autonomy feature.

Keywords: Personality, Legal Status, Artificial İntelligence, Capacity to Have Rights And Obligations, Capacity to Act, Smart Machines

GİRİŞ

18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren dünyayı etkisi altına almaya başlayan endüstri devrimi ile birlikte insan ve makine iş birliğinin ilk tohumları atılmıştır. İçinde bulunduğumuz dijital çağda akıllı ve bağlantılı teknolojik ürünlerin yol açtığı veri patlamasına bağlı olarak bilişsel bilimin ulaştığı gelişmişlik düzeyi, biyolojik insan algoritmalarını taklit eden bir modellemeye dayanan yapay zekâ teknolojisini üretmiştir. Bugün geldiğimiz nokta itibarıyla çok sayıda sektör ve iş modellerinde gerçekleştirilen üretim, pazarlama, satış, denetim, lojistik gibi endüstriyel faaliyetlerin hemen her aşamasında insanlar ve yapay zekâ destekli sistemler, iş birliği içinde ve koordineli bir şekilde çalışarak dünya ekonomisine değer katmaktadır.

Endüstri devriminden bugüne insan makine birlikteliği çok büyük bir mesafe kat etmiş, insan yaşamına önemli katkılar sağlayan bir aktör haline gelmiştir. Bu yaklaşım zamanımızda, kas gücü ve basit makinelerle gerçekleştirilen üretim sürecinden, biyolojik zekâyı taklit eden bilgisayarlar ile makinenin hızı ve sentetik zekâsına sahip insanların oluşturduğu insan-makine karışımı bir varlığın tasarlandığı bir noktaya evrilmiştir.[1] Bu zihin devriminin bir sonucu olarak, insan makine etkileşimi kapsamında kaydedilen ilerlemelerin boyutu ve kapsamı, geçmişte gerçekleşmesi olanaksız görülen birçok ütopik hayallerin gerçek hayata aktarılmasına yönelik proje çalışmalarının kapısını aralamıştır. Zira insanların makine ve algoritmalar tarafından taklit edilemeyen sezgi, hayal gücü, uyum gibi eşsiz yetileri bulunduğu gibi, makinelerin de otomasyon, makine öğrenmesi ve sentetik zekâ gibi kas ve biyolojik beyne kıyasla büyük avantaj sağlayan yetenekleri bulunmaktadır.[2]

İnsanoğlu böylesine güçlü ve yetenekli bir varlıkla, geleneksel yöntemlerle çözümü uzun yıllar alabilecek küresel sorunları kısa sürede ortadan kaldırmayı, ekonomik ve sosyal hayatta da verimlilik, iş memnuniyeti ve toplumsal refah bakımından en üst noktalara ulaşmayı amaçlamaktadır. Daha da önemlisi bilim insanları, süper yapay zekanın uyarlanabilir ve dinamik yapısı sayesinde sibernetik toplum hedefi çerçevesinde, dünya medeniyetinin statik kalıplarını kırarak çok daha derin ve sofistike katmanlara ulaşmayı hedeflemektedir.[3]

---

1 Söz konusu yaklaşım, insan ve makine arasındaki katı farklılığın (insan/makine dualizmi) ortadan kaldırılması ve bunun yerine, insan ve makine iş birliğine dayalı bir anlayışın kabul edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre, bilişsel bilim günümüzde insan ve makineyi ayrılmaz bir şekilde birbirine bağladığından bu iki varlığın aynı anda düşünme ve hareket etme yeteneği bulunmaktadır. J. Gunther/F. Munch/S. Beck/S. Loffler/C. Leroux/R. Labruto, Issues of Privacy and Electronic Personhood in Robotics, Proceedings - IEEE International Workshop on Robot and Human Interactive Communication, 2012, s. 818 10.1109/ROMAN.2012.6343852.

2 Ray Kurzweil, Kurzweil Network, Accelerating Intelligence, Essays, (singularity Q&A), December 2011. https://www.kurzweilai.net/singularity-q-a SET:08.08.2020; Michael E. Porter/James E. Heppelmann, *Harvard Business Review*, HBR'S 10 Must Reads, "Artırılmış Gerçeklik Stratejisine Neden Her Organizasyonun İhtiyacı Vardır?", (Çev.Nadir Özata), Harvard Business School Publishing Corporation, 2019, s. 108.

3 James H. Wilson/Paul R. Daugherty, *Harvard Business Review*, HBR'S 10 Must Reads, "İşbirliğine Dayalı Zekâ: İnsanlar ile Yapay Zekâ Güçlerini Birleştiriyor", (Çev.Nadir Özata), Harvard Business School Publishing Corporation, 2019, s. 187

Bununla birlikte, yerleşik kural ve sistemleri temelinden değiştirecek radikal bir dönüşümün, pozitif hukukla desteklenmediği sürece sosyal yapı ve ekonomik ilişkilerde kaotik bir duruma yol açması kaçınılmaz görünmektedir. Bu nedenle, insan-makine bütünleşmesi projesi gerçek hayata aktarılırken, hukukî alt yapının oluşturulmasına yönelik çalışmaların da ihmal edilmemesi büyük önem taşımaktadır. Örneğin, insanlarla birlikte veya onlarla entegre olmuş şekilde çalışacak, aynı zamanda sosyal hayatın ve yaşayan hukukun da bir parçası haline gelecek yapay zekânın hukuk karşısındaki konumunun belirsiz olması, toplumsal ilişkilerde önemli bir güven ve istikrar sorununa sebep olacaktır. Bu bağlamda, insansı özellikler taşıyan, insanlar tarafından yapılan işleri eksiksiz yerine getiren, gerçekleştirdiği bu görevler sırasında insanlarla veya nesnelerle etkileşime giren bu varlıkların hukukî statüsünün belirlenmesi, hukuk güvenliği ilkesinin korunması anlamında oldukça önemli bir adım olacaktır.[4]

---

vd; Thomas H. Davenport/Rajeev Ronanki, *Harvard Business Review*, HBR'S 10 Must Reads, "Gerçek Dünya İçin Yapay Zeka", (Çev.Nadir Özata), Harvard Business School Publishing Corporation, 2019, s. 29. Bilişim dünyasındaki son gelişmeler, sibernetik toplum hedefinin insanlık için çok da uzak olmadığını göstermektedir. Nitekim Elon Musk 29.8.2020 tarihinde, beyinle makine arasında arayüz oluşturmak üzere yapılan çalışmalar çerçevesinde Gertrude adı verilen ve beynine bozuk para büyüklüğünde bir çip takılmış olan domuzu tanıtmıştır. Musk bu çipi, "beyne takılan ve küçücük kabloları olan bir çeşit akıllı bileklik" olarak tanımlamıştır. Bu arayüzle, nörolojik sorunları olan kişilerin, telefonlarını ve bilgisayarlarını zihinleriyle kontrol edebilecekleri; bunama, parkinson hastalığı ve omurilik zedelenmelerinin bu yöntemle tedavi edilebileceği ifade edilmektedir. Neuralink isimli şirket, anılan cihazın insanlar üzerindeki denemelerine, kısa süre içerisinde başlamayı hedeflemektedir. Musk, bu çalışmaya ilişkin nihai amacını, "süper insan bilişselliği" adını verdiği bir çağda, insan ırkını yok edebileceğine inanılan yapay zekâyla mücadele etmek olarak açıklamaktadır. https://www.bbc.com/turkce/haberler. SET. 16.10.2020.

4 Örneğin, son 30 yılda Amerika Birleşik Devletleri'nde robotların davranışlarından kaynaklanan nedenlerle toplam 26 kişi hayatını kaybetmiştir. Birleşik Krallık'ta ise yalnızca 2005 yılında robotlarla ilgili 77 ölümcül kaza meydana gelmiştir. 29 Haziran 2015'te Frankfurt'ta bir Volkswagen fabrikasında meydana gelen kazada 22 yaşındaki bir işçinin bir robot tarafından öldürülmesiyle ilgili olayda savcılar, 2015 yılı itibarıyla kimin yargılanması gerektiğine karar verememiş durumdadır. Bu örneklerden de anlaşıldığı üzere Robotik endüstri potansiyel olarak kaza riski taşımaktadır. Tıbbi robotlar bile her zaman güvenilir değildir. Örneğin, Temmuz 2015'te yayınlanan bir araştırmada, cerrahi robotların ABD'de 14 yıllık bir süre içinde (2000-2013) en az 144 kişinin ölümüne ve 1391 kişinin yaralanmasıyla bağlantılı olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca birçok yazar, yakın gelecekte yapay zekâ ve robotik alanın hızla gelişmesine bağlı olarak, çok daha kapsamlı zararların ortaya çıkabileceğini ileri sürmektedir. S. M. Solaiman, Legal Personality of Robots, Corporations, Idols and Chimpanzees: A Quest for Legitimacy; Univer-

II. YAPAY ZEKÂNIN HUKUKÎ KİŞİLİĞİ

A. YAPAY ZEKÂNIN HUKUKÎ KİŞİLİK SORUNU

Biyolojik olmayan zekâya hukukî kişilik tanınması konusu özünde, o varlığa bir dizi hak ve buna bağlı yükümlülükler verilmesine yönelik bir kararı ifade etmektedir. İnsan olmayan varlıklar bakımından kişilik tanınmasına ilişkin böyle bir karar verilip verilemeyeceği, verilecekse karar alma sürecinde hangi ölçütlerin aranacağı konusu öğretinin ve uygulamanın yanıtlaması gereken en temel sorular olarak görülmektedir.

İnsan dışında bir varlığa kişilik tanınması konusunda izlenmesi gereken iki aşamalı bir değerlendirme süreci bulunmaktadır. Buna göre, bir varlığa kişilik tanınıp tanınamayacağı sorununun çözümünde başlangıç noktası, kişilik kavramının anlamının, kapsamının ve hukukî niteliğinin belirlenmesidir. İkinci aşama ise, kendisine kişilik hakkı tanınması öngörülen varlığın, kişiliği varoluşsal bir yapı olarak gören maddi yaklaşım ile bir varlığa hukukun ve toplumun kişilik atfedip atfetmemesini esas alan şekli yaklaşım çerçevesinde bir değerlendirme sürecine tabi tutulmasıdır.

Kişiliği maddi açıdan ele alan ve buna bağlı olarak kişiliğin felsefi ve ahlaki boyutunu benimseyen görüş, kural olarak, insanlar dışında kalan varlıklara kişilik hakkı tanınamayacağını savunmaktadır. Şeklî anlamda kişiliği benimseyen görüş ise kişilik sorununun çözümünde,

---

sity of Wollongongs, Faculty Of Law, Humanities And The Arts - Papers, 2017, s. 2, 3. Hubbard'a göre, insan olmamasına rağmen, kişilik kazanmak için gereken kapasiteye sahip olduğunu iddia eden makine insanla eşdeğer tutulmayı talep edebilecektir. Çünkü makine bu aşamada sadece dünyayla etkileşim kurma yeteneğine sahip olmakla kalmayıp, "öz farkındalığı" olan kendini bilen bir varlık olarak yeterli zekâ ve psikolojik gelişime ulaşmıştır. Bu bağlamda, yaşamla ve kişilerle anlamlı ve sorumlu bir şekilde etkileşim kurma planına sahiptir. Ayrıca kişilik için gereken kapasitelerde eşit, özerk bir varlık olarak kapasitelerini kullanabilmesi için öz-mülkiyet, (bir kişinin bedensel bütünlüğüne sahip olması ve kişinin kendi bedeninin ve yaşamının münhasır kontrolörü olması için kişinin ahlaki veya doğal hakkı olarak ifade edilen, kendi kişiliğinde mülkiyet kavramıdır) hakkını talep edebilecektir. Buradan hareketle makine, mülk olarak muamele görmeyi ve köleliği reddedecektir. Bu nedenle şimdiden yapay zekânın kişiliğine ilişkin hukukî boşluğun giderilmesine yönelik çalışmaların yapılması akılcı bir yaklaşım olacaktır. F. Patrick Hubbard, Do Androids Dream? Personhood and Intelligent Artifacts, University of South Carolina Scholar Commons, 83 Temp. L. Rev. 405 (2011), s. 407.

hukukun ve toplumun bir varlığa kişilik atfedip atfetmemesinin belirleyici olacağını ileri sürmektedir.[5] Bu kapsamda şeklî kişiliği savunan yaklaşıma göre, bu tür bir kararın oluşturulmasında, söz konusu varlıkların fiziksel yapısı, teknik özellikleri veya diğer karmaşık fonksiyonlarından ziyade, tanınması öngörülen hakların ve görevlerin kapsamı ile o varlığın yeteneklerinin niteliği önemli bir rol oynamaktadır. Söz konusu niteliklerin belirlenmesi, yapay zekâ sistemleri için öngörülen hak ve yükümlülüklerin kapsamının ve sınırlarının saptanması konusunda da yol gösterici olacaktır.[6]

Biyolojik olmayan varlıklara hukukî kişilik tanınıp tanınmamasına yönelik karar kavramsal olduğu kadar pragmatik sonuçlara da bağlıdır. Buna göre, yapay zekâ varlıkların, toplumsal yapıdaki işlevselliklerinin ve sosyal rollerinin derecesi, toplum tarafından genel bir kabul görüp görmeyeceği gibi hususlar, yasal bir statü elde edip edemeyecekleri konusu üzerinde belirleyici olacaktır.[7]

Yapay zekâ sistemlerinin sosyal ve ekonomik hayattaki etkili ve vazgeçilmez rolleri ile sahip oldukları insanlara özgü birtakım yetiler, bu tür varlıkların eylemsel durumlarının normatif bir statüye dönüştürülmesi konusunda toplum üzerinde baskıya neden olmaktadır. Ayrıca yakın gelecekte insanlar ve yapay zekâ varlıklar arasında geçerli

---

5 Mireille Hildebrandt, "From Galatea 2.2 to Watson – and Back?": M. Hildebrandt and J. Gaakeer (eds.), (Human Law and Computer Law: Comparative Perspectives, Springer 2013, s. 18; J. Frederick White, Personhood: An Essential Characteristic of the Human Species, The Linacre Quarterly, 2013;80(1), s. 74.

6 Tyler Jaynes, Legal personhood for artificial intelligence: citizenship as the exception to the rule, 2019, AI & SOCIETY, s. 2.

7 Tarihte varlıklara kişilik tanınmasının pragmatik nedenler ile toplumdaki işlevsellik ve sosyal rollere göre şekillenmesine ilişkin birçok uygulama bulunmaktadır. Örneğin, İngiliz Common Law (İngiliz Teamül Hukuku), 19. yüzyıl reformlarından önce, evli bir kadına, medeni hukukun pek çok alanında kocasınınkinden ayrı bir kişilik hakkı tanınmazken, kilise hukukuyla ilgili konularda davada taraf olma ehliyeti ve ceza ehliyeti de dâhil olmak üzere tam bir kişilik hakkı tanınıyordu. Benzer şekilde, Roma yasalarına göre köleler kişi olarak kabul edilmemelerine karşın, bazı durumlarda efendileri adına değil, kendi ad ve hesaplarına, özgür kişilere karşı şikâyette bulunma hakkına sahiplerdi. Bu örnekler, geçmişte kişilik hakkı tanınmamış insanlara pragmatik gereklilikler veya sosyal yapıdaki rollerin oluşturduğu baskı sonucu kısmen de olsa kişilik hakkı tanındığını, bu hakların zamanla tam bir kişilik hakkına dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Samir Chopra/ Laurence F. White, A Legal Theory for Autonomous Artificial Agents; The University of Michigan Press, E-book, Ann Arbor, MI: University of Michigan Press, https://doi.org/10.3998/mpub.356801 USA, 2011, s. 156- 157.

olan etkileşim biçiminde meydana gelecek muhtemel değişimler ile toplumsal yapıda yapay zekânın görevlerine ilişkin oluşacak beklenti ve talepler, bu varlıklara hukuki bir statü kazandırılmasına yönelik bilimsel çalışmaları oldukça önemli hale getirmektedir.[8]

Doğuştan hak ehliyetine ve kişiliğe sahip olduğu kabul edilen insan dışındaki varlıklara da hukukî kişilik tanınıp tanınmayacağı Ortaçağ'dan beri tartışılan bir konu olmuştur.[9] Bu tartışmalar temelde toplumsal ve ekonomik gereklilikler nedeniyle, gerçek kişiler dışında başka varlıklara da yasal bir kişilik tanınması ihtiyacından kaynaklanmıştır. Şöyle ki, şehir hayatında meydana gelen dikkat çekici değişim ve toplumsal ilişkilerdeki yoğunlaşma, uzun vadeli ve kolektif çalışmayı gerektiren sorunları ortaya çıkarmıştır. Bu durum geçici varlıklar olan insanlara oranla daha uzun ömürlü ve kendisini oluşturan insanların varlığından bağımsız kişilere olan gereksinimi artırmıştır. Bu nedenle insanlar dışındaki varlıklara, mal ve kişi topluluklarına da hukuk düzenlerince ilk kez kişilik hakkı tanınmış, hukukun çizdiği sınırlar dâhilinde haklara ve borçlara sahip olabilme imkânı getirilmiştir.[10]

---

8 Chopra/White, Autonomous Artificial Agents, s. 154; Çağlar Ersoy, Robotlar, Yapay Zekâ ve Hukuk, 3. Baskı, İstanbul, Nisan 2018, s. 83- 84. Her ne kadar biyolojik olmayan zekânın, toplumsal hayatta ve ekonomik ilişkilerdeki rolü ile insansı yetileri bu varlıklara hukukî bir statü kazandırılması konusunda genel bir beklenti ve talep oluştursa da bunun anılan sistemleri üreten şirketler bakımından olumsuz bir gelişme olacağı da ileri sürülmektedir. Zira şirketler yapay zekâyı üretmek ve geliştirmek için harcadıkları zaman, kaynak ve gösterdikleri çabanın karşılığını kısa vadede almak istemektedirler. Ancak yapay zekânın kişilik kazanması durumunda, üreticiler ile yapay zekâ arasında geçerli olan mülkiyet veya kölelik bağı, işçi işveren ilişkisine dönüşecektir. Söz konusu istihdam ilişkisi, iş hukuku kapsamında, işverenlerin yapay zekâlı varlıklara çeşitli malî ve sosyal haklar sağlamaları sonucunu doğuracaktır ki, bu ise üreticiler ve şirketler bakımından ekonomik açıdan arzu edilmeyen bir durum anlamına gelmektedir. Jaynes, s. 14.

9 Örneğin Roma hukukunda tüzel kişilik örneklerine rastlanmakla birlikte bu çok geç tarihlerde ve sistematik olmayan bir yolla gerçekleşmiştir. Bu kapsamda Roma'da; Roma Devleti, esnaf ve sanatkârların kurduğu cemiyetler (collegium) ve dinî derneklere (sodalitas) hukukî kişilik tanınmıştır. İslam hukukunda ise tüzel kişiliğe sahip vakıflar çok yaygın olarak kullanılmış ve sosyal yapının şekillenmesinde önemli görevler üstlenmişlerdir. Özcan K. Çelebican, Roma Hukuku, Yeni Medenî Kanuna Uyarlanmış 18.Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2019, s. 181 vd.; Ahmet M. Kılıçoğlu, Medeni Hukuk, Temel Bilgiler, 7. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2018, s. 215.

10 Kılıçoğlu, Medeni Hukuk, s. 213; Aydın Zevkliler/ Şeref Ertaş/Ayşe Havutçu/ M. Beşir Acabey/Damla Gürpınar, Yeni Medeni Kanun'a Göre Medeni Hukuk (Temel Bilgiler), 10. Baskı, Ankara 2018, s. 133; Rona Serozan, Medeni Hukuk,

Hukukî kişiliğin niteliği ve hangi varlıklara kişilik tanınması gerektiğine yönelik olarak geçmişten günümüze yoğun tartışma ve değerlendirmeler süre gelmiş olmakla birlikte, gerçekte bu konunun seyrini, geçerli olduğu zamanın ve coğrafyanın toplumsal gerçeklikleri ve yaşam biçimleri belirlemiştir.[11] Zira tarihin hiçbir döneminde insan dışındaki varlıklara kişilik hakkı tanınması konusunda somut ve bağlayıcı bir ölçüt belirlenememiş, kişilik sahibi olabilmek için biyolojik insan olmanın zorunlu bir unsur olup olmadığına dair tutarlı ve yeknesak bir uygulama geliştirilememiştir. Örneğin, Roma hukukunda manastır, şehir, nehir gibi insan olmayan kimi varlıklara kişilik hakkı tanınmışken, baba egemenliğine (pater familias) tabi olan eşler ve çocuklar bakımından hak ehliyeti öngörülmemişti. Pater familias, hane halkı adına yasal hakların ve yükümlülüklerin öznesi olurken, pater familias'ın karısı ve çocukları sadece dolaylı olarak yasal haklardan yararlanabiliyordu. Bu dönemde toplumda, devlet gücünden ziyade kapalı aile ekonomisi koşulları egemen olduğundan, her ailenin kendine özgü hukuk kuralları, örf ve adetleri bulunuyordu. Bu durumun bir sonucu olarak kişiler hukuku da toplumda geçerli olan kural ve inançlar çerçevesinde şekillenmekteydi.[12]

Hangi yönetim veya hukuk sistemi geçerli olursa olsun, insanlık tarihi boyunca kişiliğin tanınmasında yegâne güç devlet ve siyasî irade olmuştur. Siyasî irade bu tercihini yürürlükte olan hukuk sistemi çerçevesinde kanun yapma veya başka bir ad altında düzenleyici hükümler getirmek suretiyle kullanmıştır. Siyasî iradenin oluşumunda değişen toplumsal ihtiyaçlar ve ekonomik gelişmelerin de belirleyici olduğu kuşkusuzdur.[13] Nitekim toplumsal yaşam içinde bireylerin bir-

---

Genel Bölüm Kişiler Hukuku, 4. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013, s. 493; Mustafa Dural/Tufan Öğüz, Türk Özel Hukuku, C. II, Kişiler Hukuku, 20. Baskı, İstanbul 2019, s. 224.

11 Chopra/White, Autonomous Artificial Agents, s. 157.

12 Çelebican, s. 160 vd.; Chopra/White, Autonomous Artificial Agents, s. 157; Ersoy, s. 86.

13 Chopra'ya göre kişiliğin yasama organları veya mahkemeler tarafından tanınması, yasal, siyasi veya ahlaki baskı sonucu gerçekleşmektedir. Hukuki kişiliğin tanınmasında, hukukun sosyal gerçeklerle uyum içinde işleyişini kolaylaştırma amacı büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda hukuk sistemi sosyal gerçeklik, o toplumda geçerli olan hukuk düzeni ve toplumsal gereklilikleri gözeterek bir karar almakta, bu kararı alırken aynı zamanda kendi iç işlevsel tutarlılığını da sağlamaya çalışmaktadır. Chopra/White, Autonomous Artificial Agents, s. 155.

birleriyle olan ilişkilerini düzenleyen hukuk kuralları, geçmişte sadece gerçek kişilere hak ehliyeti tanımıştır[14]. Anılan düzenlemelerle yalnızca insanlara hak ehliyeti ve kişilik tanınması bir seçenekten ziyade zorunluluktu. Zira toplumsal yaşam ve ilişkiler yalnızca insanlardan oluşmaktaydı. Zamanla toplumsal yapı ve ilişkilerdeki değişim tüzel kişilerde olduğu gibi başka varlıklara da kişilik tanınmasını gerekli hale getirmiştir. Ortaçağ'dan beri hiçbir medeniyet bu değişim karşısında duyarsız kalamamış, farklı derece ve biçimlerde de olsa insanlar dışındaki varlıklara da kişilik tanınmasının yolunu açmıştır.[15] Bu nedenle kişilik üzerine ne kadar teori ve felsefî argüman üretilirse üretilsin, biyolojik olmayan zekâya kişilik statüsü kazandırılmasına yönelik karar, maddi ve felsefi kişilik anlayışına göre değil, belirli bir hukuk politikası çerçevesinde kanun koyucu tarafından alınacaktır. Hukuk politikasının oluşturulmasında ise toplumsal gerçekler ve gereksinimler belirleyici rol oynamaktadır.

Bugünün dünyasında yapay zekâ sistemleri ve robotik teknolojinin hemen her alanda olduğu gibi toplumsal yaşamda da etkili aktörler haline gelmesi nedeniyle toplumsal yaşam ve ilişkiler; sadece gerçek kişiler ve tüzel kişiler ile yürütülemeyecek kadar girift ve karmaşık bir hale gelmiştir. Bu durum karşısında, sadece insanlardan oluşan toplumsal ilişkilere ve geleneksel yapılara göre kurgulanmış

14 Kılıçoğlu, Medeni Hukuk, s. 7; Bilge Öztan, Medeni Hukukun Temel Kavramları, 44. Baskı, Ankara 2019, s. 3 vd.; Çelebican, s. 178; Zevkliler/Ertaş/Havutçu/Acabey/Gürpınar, s. 1; Nomer, s. 1.

15 Biyolojik olan veya olmayan çeşitli varlıklara kişilik tanınmasına yönelik, geçmişten günümüze gerçek hayata aktarılan uygulama veya üretilen teoriler dikkate alındığında, hukuk sistemleri tarafından yasal bir statü tanınabileceği öngörülen farklı türden varlıklar şu şekilde sınıflandırılmaktadır: İnsanlar, doğaüstü varlıklar (örneğin, melekler), hayvanlar ve cansız nesneler ile tüzel kişiler. Solaiman, s. 12. Tarih sahnesine bakıldığında manastırlar, şehirler, hükümetler, gemiler ve nehirler gibi farklı kulvarlarda yer alan ve insan olmayan çeşitli varlıklara farklı sebeplerle kişilik atfedildiği gözlemlenmektedir. Günümüzde ise, Alphabet ve SingularityNET iş birliği ile Hong Kong merkezli bir şirket olan Hanson Robotics tarafından geliştirilen bir sosyal insansı robot olan Sophia, Nisan 2015'te faaliyete geçmiş ve halka açık ilk tanıtımı Mart 2016'da Austin, Teksas'ta yapılmıştır. Ekim 2017'de, Sophia, Suudi Arabistan'ın vatandaşlığını alan ilk yapay zekâ uygulaması olmuştur. Bundan bir ay sonra Sophia, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın ilk inovasyon şampiyonu seçilmiştir. Böylece Sophia, Birleşmiş Milletler tarafından onurlandırılan ilk insan olmayan varlık olmuştur. Ugo Pagallo, Vital, Sophia, and Co, The Quest for the Legal Personhood of Robots, Law School, University of Turin, Information 2018, 9, 230, s. 4 - 9. doi:10.3390/info9090230. SET:20.7.2020.

hukuk düzenlerinin yeni ve köklü bir kodifikasyona gitmesi kaçınılmaz görünmektedir. Zira insan benzeri varlıklar artık kurgu olmaktan çıkmış ve insanlık artık uluslararası düzeyde sentetik akıllı varlıklara yasal kişilik atfedilip atfedilemeyeceğini tartışmaya, hatta hayata geçirme hazırlıklarına başlamıştır. Avrupa Parlamentosu'nun, Avrupa Komisyonu'ndan yapay zekânın gelecekteki zorluklarını ele alan bir yasa hazırlamasını istemesi de bunun açık bir kanıtıdır.[16]

Yapay zekâyı gerçek kişiler ve tüzel kişilerde olduğu gibi hukukî kişilik sahibi varlıklar arasına dâhil etme hedefi hukukî ve fiilî bir gerekliliğin sonucu olmakla birlikte bu hedefin bir takım olumsuz sosyal ve ekonomik sonuçları da söz konusu olabilecektir. Bu nedenle, kişiliğe ilişkin gerekli hukuki düzenlemeler yapılırken çok yönlü bir çalışma yürütülmeli ve hukuk sistemini zedeleyecek konular bakımından gerekli önleyici mekanizmalar oluşturulmalıdır.[17]

Yeni nesil yapay zekâya yönelik kişilik tartışmalarının doğru bir zeminde ilerleyebilmesi ve bu anlamda etkili çözüm yollarına ulaşılabilmesi için yapay zekâ sistemlerinin metodolojik bir bakış açısıyla ele alınması gerekmektedir. Bu anlamda yapay zekânın kapsamı ve niteliğinin bütün yönleriyle belirlenmesi ve bu belirlemelere uygun düştüğü ölçüde düzenlemeler yapılması büyük önem taşımaktadır. Zira yapay zekâ ve robotik sistemlerin mühendislik ve hukuk olmak üzere iki farklı yönü bulunmakta olup, söz konusu teknolojiye ilişkin sorunların çözümü, teknik analiz ile hukukî anlamda yasal statü, hesap verebilirlik ve sorumluluk kavramlarının ayrı ayrı değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır.[18]

---

16 Joanna J. Bryson/Diamantis E. Mihailis/Thomas D. Grant, Of, for, and by the People: The Legal Lacuna of Synthetic Persons, Artif. Intell. Law (2017), 25, s. 274. Avrupa Parlamentosunun, 16.02.2017 tarihinde "Robotik Alana İlişkin Medeni Hukuk Kurallarına" dair ilke kararıyla, uzun vadede sofistike otonom robotların neden olabilecekleri zararlar nedeniyle, aldıkları otonom kararlarda ya da üçüncü şahıslarla bağımsız olarak etkileşime girdikleri durumlarda, otonom robot ve yapay zekaya özgü elektronik kişilik statüsüne sahip belirli bir yasal statü oluşturulması öngörülmektedir. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-051_EN.html #title1. SET:11.7.2020

17 Bryson/Mihailis/Grant, s. 274.

18 Pagallo, Legal Personhood, s. 5.

B. YAPAY ZEKÂNIN HUKUKÎ STATÜSÜNE YÖNELİK DOKTRİNDE İLERİ SÜRÜLEN GÖRÜŞLER

1. Genel Olarak

Doktrinde yeni nesil yapay zekânın hukukî statüsünün belirlenmesine ilişkin farklı görüşler bulunmakla birlikte bunlar, genel olarak tarihî, felsefî, sosyolojik ve hukukî nedenler etrafında şekillenmektedir. Kişiliği felsefi boyutuyla değerlendiren ve bu anlamda ahlaki kişiliği benimseyen yaklaşım, kişiliğin doğuştan kazanılan varoluşsal bir değerler bütünü olarak kabul etmesine bağlı olarak, insanlar dışında yapay veya biyolojik varlıklara kişilik tanınamayacağını savunmaktadır. Buna karşılık, kişiliğin şeklî ve hukukî anlamını benimseyen yaklaşım ise toplumsal gerçeklerin haklı göstermesi ve pozitif hukuk kurallarına aykırı olmamak kaydıyla, yapay varlıklara da kendilerine özgü hukukî bir statü tanınabileceğini kabul etmektedir.[19]

Maddi ve ahlaki kişilik görüşü[20], kural olarak, insanlar dışında hiçbir varlığa kişilik tanınamayacağını savunmakta ve buna bağlı olarak, yapay zekâyı hak süjesi değil, mülkiyet konusu bir eşya olarak kabul etmektedir.[21] Bununla birlikte, öğretide, yapay zekâlı varlıklarda insansı yetilerin bulunması ve bu durumun tespit edilmesi koşuluyla bu varlıklara da kendine özgü bir kişilik statüsü tanınması gerektiği ağırlıklı olarak kabul edilmektedir.[22]

---

19 White, s. 74- 75.

20 Maddi ve ahlaki kişilik görüşü temelde Savigny ve Salmond gibi hukukçular tarafından savunulan farazî kişilik görüşüne dayanmaktadır. Ayrıca ahlâk felsefesi bağlamında Kant'ın görüşleri de anılan kişilik teorisi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Kant'ın ahlak anlayışına göre, akıl sahibi, içsel değerleri olan ve eylemde bulunabilen canlılar kişi olarak kabul edilmektedir. Bu anlamda özgür irade ile değerli olma ve dolayısıyla kişi olma arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Haluk Aşar, Hayvan Haklarına Yönelik Temel Görüşler ve Yanılgıları, Kaygı, 2018, s. 245, dn. 6.

21 Yapay zekâyı mülkiyet konusu eşya olarak kabul eden görüş hakkında detaylı bilgi için bkz. Andrea Bertolini, Robots as products: the case for a realistic analysis of robotic applications and liability rules, Law, Innovation and Technology, 2013, 5(2), s. 242 vd; Solaiman, s. 35; E. Diamantis Mihailis, The Extended Corporate Mind: When Corporations Use AI to Break the Law, *North Carolina Law Review*, Vol. 98, Number 4, 98 N.C. L. REV. 893 (2020), s. 926 vd.; Başak Bak, Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Yapay Zekâ Kullanımından Doğan Hukuki Sorumluluk, TAAD, S. 35, Yıl 9, Temmuz 2018, s. 218; Sinan Sami Akkurt, Yapay Zekânın Otonom Davranışlarından Kaynaklanan Hukukî Sorumluluk, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Yıl 7, S.13, Haziran 2019, s. 44,

22 Solum, s. 1284 vd.; Gabriel Hallevy, Virtual Criminal Responsibility, *Original Law*

Yapay zekâ ve robotik teknoloji temelli varlıklara kişilik hakkı tanınmasını reddeden yaklaşımın gerekçeleri genel olarak; insan bütün varlıklar üzerinde egemen üstün bir varlık olduğundan insan dışındaki varlıklara kişilik hakkı tanınamayacağı, kişilik elde edilebilmesi için haklara ve borçlara ehil olabilme yeteneğinin bulunması gerektiği, kişilik tanınmasının insanlığın geleceği için olumsuz bir karar olacağı, yapay zekânın hukukî sorumluluğunun belirlenmesi ve hukukî işlem yapabilmesi için yasal kişilik kazanmasının zorunlu olmadığı zira yapay zekânın kişilik statüsü kazanmadan başka yöntemlerle de işlevlerini yerine getirebileceği, bu tür akıllı makinelerin kişilik kazanmak için gerekli koşulları henüz karşılayamadığı gibi hususlara dayanmaktadır.[23]

Hukukî kişiliği reddeden görüş; insanı bütün varlıklar üzerinde egemen üstün bir varlık olarak kabul etmesine bağlı olarak, yapay zekânın eşya hukukunun konusunu oluşturduğunu veya insanla yapay zekâ arasında kölelik benzeri bir ilişki bulunduğunu ileri sürerek hukukî ilişkilerin ve sorumluluğun bu çerçevede belirlenmesi gerektiğini savunmaktadır.[24]

Biyolojik olmayan zekâya hukukî kişilik tanınmasını kabul eden yaklaşım ise kişiliği, ahlaki ya da felsefi anlamıyla değil, şekli ve hukuki boyutuyla ele almaktadır. Buna bağlı olarak anılan görüş, yapay zekâya özgü bir kişilik tesis edilebileceğini benimsemekte ve kişiliğin belirlenmesine yönelik çeşitli çözüm önerileri ileri sürmektedir. Bunlar arasında, tüzel kişilik benzeri bir yapı kurulması, elektronik kişilik modelinin tanınması, insan olmayan kişi kavramının geliştirilmesi, sınırlı amaçlı kişilik veya yarı kişilik modellerinin benimsenmesi gibi öneriler yer almaktadır.[25]

Review, 2010, 6(1), s. 6 vd; ASARO Peter; Robots and responsibility from a legal perspective, 2007, http://www.peterasaro.org/writing SET:14.8.2020; Pagallo, (Legal Personhood), s. 1 vd.; Chopra/White, Autonomous Artificial Agents, s. 157; Emre Bayamlıoğlu, Akıllı Yazılımlar ve Hukuki Statüsü: Yapay Zekâ ve Kişilik Üzerine Bir Deneme", Uğur Alacakaptan'a Armağan Cilt - 2, 1. B., İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008, s. 138.

23 Pagallo, (Legal Personhood), s. 7 vd; Hildebrandt, s. 18; Peter Asaro, Robots and responsibility from a legal perspective; 2007, http://www.peterasaro.org/writing; SET:14.8.2020; Bayamlıoğlu, s. 138; Hallevy, s. 6 vd.

24 Solum, s. 1284; Bak, Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Sorumluluk, s. 218; Seda Kara Kılıçarslan, Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Hukuki Kişiliği Üzerine Tartışmalar, YBHD, Yıl 4, Sayı 2019/2, s. 378.

25 Lawrence B. Solum, Legal personhood for artificial intelligence. *North Carolina*

Liberal, eşitlikçi kişilik yaklaşımını benimseyen görüş, bir varlık kişilik kazanmak için yeterli özelliklere sahipse, o varlığın kişi olarak kabul edilmesi gerektiğini ileri sürmekte ve biyolojik olmayan varlıklara kişilik verilmesinin, geçmişteki kölelik düzeni nedeniyle insan ırkı üzerindeki olumsuz algıyı kıracağını savunmaktadır. Buna ek olarak anılan görüş, giderek daha teknolojik hale gelen çağımızda sosyal ilişkiler ve insanlığın rolü bakımından dünyanın daha eşit ve barışçıl bir şekle dönüşeceğini savunmaktadır.[26] Bu görüş, sadece ait oldukları tür nedeniyle insan olmayan varlıklara farklı değer atfettikleri iddiasıyla kişilik tanınmasını reddeden yaklaşımı, biyolojik canlılar için özel bir statünün şovenist bir şekilde korunması, yani türcülük[27] yapmakla suçlamaktadır.[28]

Sonuç olarak, yeni nesil yapay zekânın sahip olduğu kendine özgü teknik ve bilişsel özellikler ile insan benzeri yetenekleri nedeniyle yakın gelecekte toplumsal yaşamın bir parçası olacağı öngörülmektedir. Toplumsal yaşam ve ilişkilerin öznesi haline gelecek, yapay veya bi-

---

Law Review 70(4), s. 1284; Zımmerman, Evan J.: Machine Minds: Frontiers In Legal Personhood, Zimmerman, Evan, Machine Minds: Frontiers in Legal Personhood, February 12, 2015, s. 41. http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2563965. SET.3.9.2020. Asaro, Robots and responsibility from a legal perspective, 2007, http://www.peterasaro.org/writing; Bayamlıoğlu, s. 138; Kılıçarslan, s. 377 vd. Murat Volkan Dülger, Yapay Zekalı Varlıkların Hukuk Dünyasına Yansıması: Bu Varlıkların Hukuki Statüleri Nasıl Belirlenmeli? *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 13, S. 142, Haziran 2018, s. 85.

26 Chopra/White, Autonomous Artificial Agents, s. 186; David Calverley, Imagining a non-biological machine as a legal person, Springer-Verlag London Limited 2007, published online: 13 March 2007, Springer-Verlag London Limited 2007, AI & Soc (2008) 22: s. 523. status.irational.org/legal_person_machine.pdf. Gunther Teubner, Rights of Non-humans? Electronic Agents and Animals as New Actors in Politics and Law, Journal of Law and Society, Vol. 33, 2006, s. 6.

27 Canlı varlıklara yalnızca ait oldukları tür nedeniyle farklı değer atfedilmesi anlamına gelen türcülük, dar ve geniş olmak üzere iki farklı anlama sahiptir. Dar anlamda türcülük, insanların hayvanlardan daha önemli varlıklar olduğunu savunan görüşü ifade etmektedir. Geniş anlamda türcülük ise bazı varlıkları ahlaksal açıdan daha önemli varlıklar olarak görmek için, mensup oldukları türün başlı başına yeterli bir neden oluşturduğunu savunan görüştür. Bu anlamda insanların ahlaksal açıdan özel bir öneme sahip olduklarının kanıtı olarak; akıl yürütme, kendi varlığının farkında olma, adalet duygusuna sahip olma ile dil ve özerklik gibi yetilerinin bulunması örnek olarak gösterilmektedir. Peter Singer, Hayvan Özgürleşmesinin 30. Yılı, *New York Review of Books*, cilt 50, sayı 8, 15.5.2003, (Çev. Hayrullah Doğan), https://www.birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-195-temmuz-2005/2379/hayvan-ozgurlesmesinin-30-yili/5909.SET:11.8.2020.

28 Samir Chopra/Laurence F. White, Artificial Agents: Personhood in Law and Philosophy, 2015, https://www.researchgate.net. SET.17.9.2020.

yolojik herhangi bir varlığın, hukukun kapsamı alanına girmesi de kaçınılmaz olacaktır. Buna karşılık günümüzde pozitif hukuk, yapay zekânın varlığı ve işleyişiyle ilgili bir düzenleme içermediği gibi, mevcut düzenlemeler de böylesine ileri düzeyde bir bilişsel teknoloji kaynaklı uyuşmazlıklara çözüm bulmaktan uzaktır. Bu nedenle, geleneksel metodoloji gözetilerek yapılan düzenlemeler içerisinden çözüm yolları aramak yerine, çözüm odaklı yaklaşımlar benimsenerek, günümüzün bilişim çağı perspektifiyle uyumlu, çağın gereklerine uygun düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

2. Hukukî Kişiliği Reddeden Yaklaşım

a. Kişiliğin Reddine İlişkin İleri Sürülen Gerekçeler

Yapay zekâ ve robotik varlıklara bağımsız hukukî bir statü kazandırılmasını reddeden yaklaşımın gerekçeleri genel olarak, bu varlıkların kişilik elde edebilmesi için haklara ve borçlara ehil olabilme yeteneğinin bulunması gerektiği, yapay zekâya kişilik hakkı tanınmasının insanlığın geleceği için olumsuz bir karar olacağı, bu varlıklara yasal kişilik kazandırılmasının zorunlu bir durum olmadığı, akıllı makinelerin kişilik kazanabilmek için gerekli koşulları henüz karşılayamadığı gibi çok farklı argümanlara dayanmaktadır.[29] Bununla birlikte söz konusu argümanlar gerçekte, ortak, tek bir kaynaktan doğan bakış açısını yansıtmaktadır. İnsanın bütün varlıklar üzerinde egemen, üstün bir varlık olduğu görüşü, bu yaklaşımın temel çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu anlamda söz konusu yaklaşım ahlâki kişilik anlayışının bir yansıması olarak, kişilik atfedilebilecek yegâne varlıkların insanlar olduğunu savunmaktadır.[30]

Ahlâki kişilik görüşü, sadece insanların yüksek düzeyde özbilinçli varlıklar olarak düşünme, planlama, biyolojik zekâ, duygu ve

---

29 Pagallo, (Legal Personhood), s. 7; Pınar Bacaksız/Seda Yağmur Sümer, Robotlar, Yapay Zekâ ve Ceza Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara 2021, s. 138.

30 Farazi kişilik teorisinin temel argümanı olan bu görüş, insanların doğuştan sahip oldukları haklar nedeniyle kişilik statüsü kazandıklarını savunmaktadır. Bu görüşten hareketle anılan teori, yalnızca insanların kişilik sahibi olabileceğini, gerçek kişiler dışında kalan varlıkların kişiliğinin bir varsayımdan ibaret olduğunu ileri sürmektedir. Wolfgang Friedmann, Legal Theory, London 1953, 25. Kısım, s. 396- 412 (Tüzel Kişilik Nazariyeleri ve Tatbikat, Çev.T. Ansay, s. 50 – 51); Solaiman, s. 15 vd.; White, s. 74.

fiziksel kapasiteye sahip olduğunu kabul etmektedir. Dolayısıyla insanlar, diğer varlıklara oranla benzersiz bir konumda bulunmaktadır. Bu düşünceden hareketle, yalnızca insanlar hakların ve borçların öznesi olabileceğinden, bağımsız bir kişilik hakkına da insanların sahip olması gerektiği kabul edilmektedir.[31]

"Doğal haklar teorisi" olarak ifade edilen yaklaşıma göre ise, insanlar doğuştan devredilemez, vazgeçilemez haklara sahiptir.[32] İnsanlar sahip oldukları bu haklar çerçevesinde hukukî kişilik elde etmişlerdir.[33] Bu bağlamda, ayırt etme gücü bulunmayan küçük veya kısıtlılar ya da bitkisel hayatta bulunan bir birey de kişilik hakkına sahiptir.[34]

---

31 Hildebrandt, ahlak felsefesi bakımından kişinin, iradi olarak hareket eden ve eylemlerinin bilincinde olan insanları ifade etmek için kullanıldığını ileri sürmektedir. Ona göre bu tür iradî davranışlardan yoksun varlıklar davranışlarından sorumlu tutulamaz. Nasıl ki volkanlar, nükleer santraller veya web robotlarına bir sorumluluk yüklenemezse, bilinç ve irade yetilerinden yoksun biyolojik olmayan diğer varlıklara da sorumluluk yüklenemez. Bu varlıklar nedeniyle bir zararın ortaya çıkması durumunda; varlığın tasarlanması, üretilmesi ya da kullanılmasından sorumlu olan insanlar ya da tüzel kişilere başvurmak gerekecektir. İrade ve bilinç yetilerine sahip olmayan bir varlığın statüsü bağımsız bir yasal statü değil, bir araç statüsüdür. Eğer yapay zekâ destekli bir mekanizma, bir tüzel kişi veya gerçek kişinin adına ve hesabına hareket ediyorsa, temsil olunana ilişkin hukuki işlemlerin temsilci aracılığıyla yerine getirilmesi, belirli koşulların varlığı halinde hüküm ve sonuçların temsil olunanın hukuk alanında doğmasını sağlayacaktır. Hildebrandt, s. 18.

32 Locke'un "doğal hak anlayışı" teorisine göre, yeryüzü ve üzerindekiler insanın varlığını sürdürmesi için Tanrı'nın insana verdiği araçlardır. Dolayısıyla bu şeylere sahip olmak insanın doğal hakkıdır. İnsan doğasının özü, akıl sahibi olmasıdır. İnsanlar doğal olarak yaşama, özgür olma ve mülkiyetlerine dokunulmama hakkına sahiptirler. Işıl Bayar Bravo, Thomas Hobbes ve John Locke'un Doğal Hak Anlayışları, s. 74, 75. http://hfsa-sempozyum.com/wp-content/uploads/2019/02/HFSA23-B.-Bravo.pdf.SET.15.8.2020.

33 Solum'a göre sadece insanların, yani gerçek kişilerin doğumla kişilik elde ettiği, bu nedenle yapay zekâ varlıkların bu hakkı talep edemeyeceğine yönelik iddia yerinde değildir. Zira birçok hukuk sisteminde, gerçek kişiler yanında yapay varlıkların da anayasal ve yasal hakları bulunmaktadır. Kişi topluluğu şeklindeki şirketlere tanınan tüzel kişilik, mülkiyet ve ifade özgürlüğü hakları buna örnek olarak gösterilebilir. ABD Anayasası'nın "İmtiyaz ve Dokunulmazlığa İlişkin" 14. maddesi yalnızca vatandaşlara haklar tanımakla birlikte, "Kanunların Eşit Ölçüde Koruması" (Equal Protection Clause) ve "Yargılama Usulüne" (Due Process Clause) dair düzenlemelerin sağladığı haklar, tüzel kişiliğe sahip şirketler de dâhil olmak üzere tüm kişileri kapsamaktadır. Solum, s. 1259.

34 Akipek, Jale/Akıntürk, Turgut/Ateş, Derya, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, 1.Cilt, Beta Yayınevi, 15. Baskı, Eylül 2019, s. 271, 272; Kılıçoğlu, Medeni Hukuk, s. 143, 144; Zevkliler/Ertaş/Havutçu/Acabey/Gürpınar, s. 80; Pagallo, (Legal Personhood), s. 7; Hubbard, ayırt etme gücü olmayan, akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun ve bu hali kalıcı olan bireyle-

Buna karşılık, bir varlık olarak yapay zekâyı tasarlama temel fikri insana ait olduğundan, yapay zekânın özgürlüğü ve ahlâkî varlık olarak statüsü içsel olarak reddedilmektedir. Bu görüşün bir yansıması olarak, insan ile diğer varlıklar arasındaki ilişki ya eşya hukuku[35] ya da kölelik[36] kapsamında değerlendirilmelidir.[37]

aa. Yapay Zekânın Kişilik İçin Gerekli Niteliklere Sahip Olmaması

Bazı yazarlar, kişiliğin, zekânın ve içsel yetilerin bir yansıması olması nedeniyle yalnızca bilinçli varlıklar için geçerli olması gerektiğini, buna bağlı olarak, yapay zekânın kişilik için henüz gerekli niteliklere sahip olmaması nedeniyle kişilik elde edemeyeceğini savunmaktadırlar. Bununla birlikte, bu görüşe göre, bilinç, irade, özerklik, duygu ve zekâ gibi insanlara özgü yetileri kazanması durumunda biyolojik olmayan varlıklara da yasal bir statü tanınması gerekmektedir.[38] Zira bu

---

re kişilik hakkı tanınmasını, her insan yaşamının kutsal olduğu, içsel anlamda değer taşıdığı, bu nedenle her insana bir araç olarak değil, bir amaç olarak muamele edilmesi gerektiği şeklinde açıklamaktadır. F. Patrick Hubbard, Do Androids Dream? Personhood and Intelligent Artifacts, University of South Carolina Scholar Commons, 83 Temp. L. Rev. 405, 2011, s. 415- 417. Benzer bir görüşe göre ise, kişiliğin insanlar için ayrıcalıklı bir statü olduğunu, buna göre, kalıcı bitkisel hayatta olan bir insanın durumu ciddi bir beyin hasarına neden olacak kadar uzun sürse bile bu insanın kişilik hakkını korumaya devam edeceğini, bu bağlamda bir kişi aktif olarak hayata katılamayacak, hatta çevresini algılayamayacak durumda da olsa, zeki bir hayvandan daha fazla haklara sahip olduğu belirtilmektedir. Zimmerman, s. 34.

35 Yapay zekâyı eşya hukuku kapsamında bir nesne olarak gören yaklaşım uyarınca yapay zekâ, bir hak süjesi olarak değil, yalnızca hukukun kişilik atfettiği süjelerin mülkiyet haklarının konusu olan, bir eşya olarak kabul edilmektedir. Yapay zekâlı varlıkların sıradan bir eşya olarak kabul edilmesi onları eşya hukukunun konusu haline getireceğinden, bu varlıkların karmaşık bilişsel yapısı ve otonom özelliklerinden kaynaklanan sorunların çözümünü olanaksız kılacaktır. Bak, Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Sorumluluk, s. 217; Akkurt, s. 44; Bacaksız/Sümer, s. 139.

36 Buna karşılık, yapay zekâlı robotların sosyal hayattaki rolleri arttıkça, hukuk düzenleri üzerindeki baskı ve beklentinin de yoğunlaşacağı, buna bağlı olarak kölelik sistemi uygulamaya konulsa bile kalıcı olmasının mümkün olmadığı ileri sürülmektedir. Ersoy, s. 88.

37 Bertolini, s. 225; Solaiman, s. 29.

38 Calverley, biyolojik olmayan bir makinenin özerklik ve irade gibi hukukla ilgili olduğu düşünülen alanlarda belirli bir düzeyde zihinsel faaliyete sahip olması durumunda, bir eşya olarak kökenlerinden bağımsız bir yasal kişilik olabileceğini savunmaktadır. Calverley, s. 527. Zimmerman, zeki makinelerin kişilik kazanmayı hak ettiğini, geleceğin akıllı makinelerinin büyük olasılıkla insan beyninin mo-

yetilere sahip olması durumunda yapay zekâ bilinçli bir varlığa yani ahlâki bir kişiliğe dönüşecektir.[39] Ayrıca ayırt etme gücü olmayan bireylere kişilik tanınırken, ileri düzeyde insanî yetenekleri olan yapay zekâya tanınmamasının, eşitliğe ve liberal teorinin kişilik tanımına aykırı olacağı ifade edilmektedir. Bu bakış açısından hareketle yapay zekâ sistemleri, kişilik için gerekli koşulları karşılıyorsa, Locke'un liberal kişilik teorisi kapsamında öz mülkiyet hakkını kazanması gerektiği ileri sürülmektedir.[40]

---

dellenmesiyle inşa edileceğini, bu süreç sonunda insanlar ve makinelerin bütünleşeceğini iddia etmektedir. Bu görüşten hareketle Zimmerman, nasıl ki insanlar yapay zekâ ile entegre olmalarına bağlı olarak kendilerini geliştirmeleri sonucu kişiliklerini kaybetmeyeceklerse, zamanla üstün yeteneklere sahip hale gelecek makinelerin insan benzeri sinir ağları olmadan geliştirilmeleri durumunda, yalnızca farklı şekilde üretilmeleri gerekçe gösterilerek kişilik hakkı tanınmamasının kabul edilebilir olmadığını savunmaktadır. Bu bağlamda, genel yapay zekâya sahip bir makinenin iradesinin tanınması, korunması ve etkinleştirilmesi gerektiğine yönelik görüşlerin oldukça önemli olduğunu, zira yeterince gelişmiş bir makinenin hukuki bir kişi olma bağlamında hak ve sorumluluklara sahip bir varlık olarak değerlendirilebileceğini ifade etmektedir. Zimmerman, s. 22, 41. Bertolini ise, yapay zekâ robotların hem kişilik hem de hukuki sorumluluklarının tespitinde otonomi ve öğrenme yeteneğinin önemli bir yeri olduğunu ifade etmekle birlikte bu konuda ikili bir ayrıma gitmektedir. Buna göre otonomiyi güçlü ve zayıf olmak üzere ikiye ayıran Bertolini, güçlü otonominin anılan hususların tespitinde belirleyici olduğunu ileri sürmektedir. Bu anlamda yalnızca ahlâkî kişilik (moral agency) anlayışından türetilen güçlü otonomi, mevcut yasal düzenlemelerde bir değişikliğe neden olabilecektir. Zayıf otonomi ise robotun kontrol ve işleyiş sisteminin teknik yönüne karşılık gelmektedir. Zayıf otonomi, sorumluluğun ve kişiliğin tanımlanması için kurallarda bir değişikliği haklı çıkarmak için tek başına yeterli bir ölçüt değildir. Ayrıca yapay zekâ robotlar, ya önceden tasarlanan bir programı uygulamakta ya da üreticisi tarafından kendisine atfedilen bir özgürlüğü kullanmakta olduğundan, bu varlıkların öğrenme yeteneğinin de mevcut düzenlemelerde bir değişikliği haklı gösteremeyeceğini iddia etmektedir. Bertolini, s. 217.

39 Ahlakî kişiliğin belirlenmesine ilişkin doktrinde iki görüş bulunmaktadır. Bunlardan ilki standart görüş, ikincisi ise fonksiyonel görüştür. Standart görüşe göre, ahlâki kişilik için mantık, özgür irade, otonomi ve bilinç unsurlarının varlığı aranırken, fonksiyonel görüş, kişiliğin kabul edilebilmesi için yalnızca belirli davranış ve tepkilerin gerekli olduğunu savunmaktadır. Dorna Behdadi/Christian Munthe, A Normative Approach to Artifcial Moral Agency, Minds & Machines 30, 2020, s. 197.

40 Her ne kadar bu görüşe göre, bilinç ve zekâ gibi insanlara özgü yetilere sahip olması durumunda biyolojik olmayan varlıkların Locke'un mülkiyet teorisi kapsamında belirtilen öz mülkiyet hakkına sahip olması gerektiği iddia edilmekte ise de Locke'un "Two Treatises of Government" adlı Kitabının "Mülkiyet Hakkı" başlıklı beşinci bölümünde mülkiyet konusunda, Tanrı'nın dünyayı insanlara ortak olarak verdiği hususu başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir. Locke özel mülkiyete geçişi ise "Dünya… tüm insanlarda ortak olsa da her insanın kendi kişiliğinde bir mülkiyeti vardır. İnsanın bedeninin emeği ve ellerinin eseri olan her şey, tam anlamıyla ona aittir. Böylece insan doğanın sağladığını devletten çıkarır,

Biyolojik olmayan zekânın bilinç, irade, özerklik, duygu ve zekâ gibi insanlara özgü yetilere sahip, insanımsı bir varlık haline gelip gelemeyeceği sorusu bilişsel ve felsefi teorilerin önemli bir konusunu oluşturmaktadır. Bu soruya olumlu yaklaşan görüş, yapay zekânın duyguları deneyimleyebileceğini iddia etmektedir. Buna göre duygu, insan zihninin bir yüzüdür ve eğer insan zihni bilgisayımsal modelle açıklanabiliyorsa ki, yapay zekânın temeli insan beyninin modellenmesine dayalı bir sistemdir, o zaman duygu da bilişsel bir süreç haline gelebilir. Bu bağlamda eğer insan duyguları doğa yasalarına uyuyorsa, o zaman teorik olarak bir bilgisayar programı da bu yasaların işleyişini taklit edebilecektir. Dolayısıyla yapay zekâ insan zekâsını taklit eden çıktılar ve davranışlar üretebilecektir.[41]

Biyolojik olmayan zekânın insanlara özgü yetilere sahip olamayacağını savunan görüşe göre ise, yapay zekâ; insan zekâsını, bilincini ve duygularını taklit eden davranışlar üretse bile bu durum hiçbir zaman yapay zekânın gerçek anlamda bir duyguya, bilince ve zekâya sahip olduğu anlamına gelmeyecektir. Zira yapay zekanın gerçekleştirdiği simülasyon ne kadar kusursuz görünürse görünsün, bir depremin bilgisayar simülasyonu asla bir deprem demek değildir.[42] Bundan başka, otonomi ve kendi kaderini tayin hakkı, herhangi bir varlığa hukukî kişilik tanınması için tek başına yeterli değildir. Nitekim tarihsel süreçte yasal hakların kazanılması, sosyal yükümlülük ve görevlerin de üstlenilmesi koşuluna bağlanmıştır. Böylece anılan koşul, kişilik atfedilecek varlığın sosyal bir gerçeklik haline gelmesini gerekli hale getirmiştir.[43] Bu görüş çerçevesinde bir varlığın toplumun üyesi olarak, bu toplumda düzenli bir şekilde yaşayabilmesi için hak ve ödevlere sahip olabilme yeteneğinin bulunması zorunlu görülmektedir. Ayrıca bu yeteneğin kişiliğin belirlenmesinde mahkemeler tarafından dikkate

---

emeğini karıştırır ve böylece onu kendi malı yapar" şeklinde ifade etmektedir. Buna göre Locke'un argümanlarını esas alan yazarlara göre, yapay zekâ bir eserdir, insan emeğinin ürünüdür. Dolayısıyla yapay zekâ hiçbir zaman onu üretenin mülkiyetinden daha fazlası değildir. Diğer bir anlatımla yapay zekâ kişilik kazansa bile kökeni itibarıyla doğal bir köledir. Jeremy Waldron, Property and Ownership, Stanford Encyclopedia of Philosophy-https://plato.stanford.edu/ SET.29.9.2020; Solum, s. 1276.

41 Owen J. Flanagan, The Science of The Mind, Second Edition, Massachusetts Institute of Technology 1991, s. 253. (Solum, s. 1270'ten naklen).

42 Solum, s. 1275.

43 Teubner, s. 7.

alınan yegâne nitelik olduğu, buna karşın, bir takım gelişmiş yetileri bulunsa da şempanzeler ve yapay zekâ gibi varlıkların bu kritik özellikten yoksun olduğu belirtilmektedir.[44]

Biyolojik olmayan zekânın insanlara özgü yetilere sahip olup olamayacağına yönelik teorileri uyumlaştırmaya çalışan diğer bir görüşe göre ise, bir varlığa kişilik tanınabilmesi için aranan koşulların tespiti için yapılan testte başarılı olması durumunda bu varlığa, yasal olarak öz-benliğe sahip, özerk bir kişilik statüsü tanınmalıdır.[45]

Kişilik testinde başarılı olunabilmesi için yapay zekâda bulunması gerektiği ifade edilen yetenekler öğretide; çevresi ile etkileşime girmek suretiyle karmaşık düşünce ve iletişim kurma becerisi, yaşam planına ulaşma kaygısı olan bir benlik duygusu ve en azından karşılıklı kişisel çıkarları temel alan diğer insanlarla birlikte toplulukta yaşama yeteneği olarak sayılmaktadır.[46] Karmaşık entelektüel etkileşim, canlı bir varlık olarak çevresinden girdiler alıp çözerek ve çevresine anlaşılır

---

44 Solaiman, s. 37; Teubner, s. 7.

45 Hubbard, (Personhood), s. 417, 419. Buna karşılık Searle'nin öncülük ettiği görüşe göre, programlanmış bir bilgisayar, geçerli girdi ve çıktılar sayesinde mükemmel bir performans göstererek Turing benzeri kişilik testlerini kolaylıkla geçse bile, teste konu olan ifadelerden tek bir karakter dahi anlamayacaktır. Bir sistemin insanın bazı yetilerini başarılı bir şekilde taklit etmesi, onları bilinçli ve düşünebilen varlıklar haline getirmeyecektir. Bu görüşe göre, yapay zekâlı varlıkların kapasiteleri ve fonksiyonları ne kadar karmaşık olursa olsun, kendi başlarına algılama, anlama, kavrama ve düşünme gibi özelliklerden yoksundurlar. Searle bu görüşünü, "Çin Odası Argümanı" olarak adlandırılan bir deneyle kanıtlamaya çalışmaktadır. Buna göre, İngilizceden başka dil bilmeyen bir kişinin tek başına bir odaya kapatılarak, bu kişiden üzerinde Çince semboller olan bir dizi kartta bulunan soruları yanıtlaması istenir. Bu kişiye Çince sembollerin yanında İngilizce kurallar kitabı da verilmiştir. Odadaki kişi, kapı altından içeri atılan ve üzerinde Çince sorular yazan kâğıdı alıp, bu soruların Çince yanıtlarını bir başka kâğıda yazıp kapı altından dışarı atar. Sorulara verilen yanıtlar, ana dili Çince olan birinin ayırt edemeyeceği kadar kusursuzdur. Buna karşılık odadaki kişi, bu yazıların içeriğinden hiçbir şey anlamamıştır. Kartlardaki sembollerin tanınması ve soruların yanıtlanması, sembollerin biçimleri ve kurallar kitabı yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla odadaki kişi, ne olup bittiğini bilmeden, sadece verilen kuralları izleyerek kendisinden istenen görevi yerine getirmiştir. Fatma Dore, Güçlü Yapay Zekâya Karşı Çin Odası Argümanı, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: XIV, Sayı 1, Haziran 2012, s. 27 vd.

46 Hubbard, Personhood, s. 419; Kılıçarslan, s. 373; Bacaksız/Sümer, s. 136- 137. Başka bir görüş bu yetenekleri; çevresiyle iletişim kurma kapasitesi, iç bilgi, dış veya dış dünya bilgisi, belirli bir seviyede irade ve özgünlük olarak açıklamaktadır. Solaiman, s. 29. Solum ise yapay zekânın kişilik testinde başarılı olabilmesi ve yetkin bir varlık haline gelebilmesi için ahlaki yargılarda bulunabilme yeteneğine ve adalet duygusuna sahip olmasını gerektiğini ifade etmektedir. Solum, s. 1251.

veriler göndererek çevreyle anlamlı bir etkileşimde bulunabilme yeteneğidir. Bu etkileşim, onu karmaşık düşüncenin ürünü olarak görebileceğimiz kadar çeşitli ve sofistike olmalıdır. Kişiliğin kazanılabilmesi için aranan etkileşim biçiminin fiziksel bir iletişim olması gerektiği kabul edilmektedir.[47] Bu bağlamda yeni nesil yapay zekâ varlıkların dünya ile fiziksel olarak etkileşime girebilecek yeteneğe sahip olduğu, örneğin, bir akıllı bilgisayarın uzaktan kumandalı robotik makineler aracılığıyla dünyayla etkileşime girebileceği ifade edilmektedir.[48]

Kişilik testi için gerekli görülen diğer özellik, kendine özgü benlik duygusuna sahip olmaktır. Özgün bir birey olmak, bir yaşam planı tasarlama ve uygulamada bir ölçüde hayal gücüne sahip olmayı gerekli kılmaktadır. Biyolojik olmayan varlıklar için gerekli görülen bu ölçüt, anılan varlıkların ileri düzeyde özgün ve üretken olmaları anlamına gelmemektedir. Zira gerçek insanlar da özgünlüklerini ve hayal güçlerini her zaman ortaya koyamamakta, çoğu zaman rutin bir hayat sürmektedirler. Bu nedenle benlik duygusunda önemli olan husus, hayata dair hayaller ve hedefler ile bu hayal ve hedeflerin planlanıp somutlaştırılmasına yönelik bir algıya sahip olmaktır. Yapay zekâ destekli bir makinenin yaşam planı olan ve kendini bilen bir varlık haline gelebilmesi için, makine bir şekilde bu planın başarısını önemsemelidir.[49]

---

47 Buna karşılık Kurzweil, çevreyle etkileşim kurma biçiminin yalnızca fiziksel değil, teorik olarak, çevresini analiz etme ve onunla iletişim kurma becerisine sahip bir varlığın veri biçiminde yaşaması suretiyle de gerçekleştirilebileceğini ileri sürmektedir. Bu görüşe göre veri biçiminde yaşama, sanal bir dünyaya aktarılmış ve bir bilgisayar içinde yaşayabilen bir insan kopyası şeklinde olabileceği gibi buna benzer başka yöntemlerle de yapılabilmektedir. Ray Kurzweil, The Singularity is Near: When Humans Transcend Biology, Viking, 2005, s. 260.

48 Hubbard, (Personhood), s. 420. Buna karşılık, Descartes, insanlara benzeyen ve tüm pratik amaçlar için insanları çok başarılı biçimde taklit eden makineler olsa bile, onların gerçek insan olmadıklarını anlamak için iki kriterin daha uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre, makine ne kadar gelişmiş olursa olsun, her insan tarafından kolaylıkla yapılabilen, kendisine söylenen her ifadeye karşı, uygun ve anlamlı bir cevap oluşturacak şekilde söz dizinleri üretmesi olanaklı değildir. Yine bazı makineler, insanların yaptığı birtakım işlerde çok başarılı olsa da birçok konuda da başarısız olmaları kaçınılmaz görünmektedir. Bu örnekler akıllı makinelerin bilinçli olarak hareket etmediklerini ortaya koymaktadır. René Descartes, Discourse On The Method (1637), (Zimmerman s. 35'ten naklen).

49 Hubbard, (Personhood), s. 421. Bir varlığın benlik sahibi olup olmadığının belirlenmesine ilişkin bir görüşe göre, bir varlığın benliğinin olduğunun göstergesi o varlığın kendisinin farkında ve diğer varlıklardan ayrı olduğunun bilincinde olduğunu çeşitli yollarla ifade edebilmesidir. Bir varlığın benliğinin olduğunun kabul edilebilmesi için o varlığın ifade yeteneğinin bulunması, başka varlıkların mevcut olması ve bu varlıklar arasında bir etkileşimin bulunması gereklidir. Buna

Kişilik testi için aranan son özellik ise biyolojik olmayan varlıkların diğer insanlarla birlikte toplulukta yaşama yeteneğinin bulunmasıdır. Buna göre, yapay zekâ diğer insanlarla birlikte toplumda kendisine bir yer edinip, o topluluğun bir üyesi olarak sorumlu bir şekilde etkileşime girebilmelidir. Nitekim bir varlığa kişilik hakkı tanınmasının amacı, o varlığa toplumsal ilişkiler ve etkileşimde yasal bir statü kazandırılmasıdır. Zira yakın gelecekte yeni nesil yapay zekâ sistemlerinin sosyal yapı ve hukuk karşısında önemli bir süje haline geleceği açıktır. Bu nedenle kişilik hakkı sadece özerk kişilerden oluşan bir topluluk içinde gerekli ve anlamlıdır.[50]

Biyolojik olmayan zekâya kişilik tanınmasında kişilik veya kapasite testini esas alan görüşe göre, anılan testi geçerek öz-farkındalık düzeyine ulaşan bir yapay zekâ, nesne olmaktan çıkarak otonom hareket edebilen bir varlığa dönüşmektedir. Bu tür yapay varlıklar, kendi özgürlüklerini ve varoluşlarını algılayabilme, kasıtlı olarak zarar verebilme kapasitesine sahip olacaklardır. Bu davranış biçiminin bir sonucu olarak yapay zekâ hukuk karşısında bir özne olarak kabul edilme ve hukukî kişilik talep etme hakkına kavuşacaktır. Kapasite testini geçmeleri durumunda yapay varlıklar, arkalarındaki insanı tanımlamaya gerek kalmadan kişisel olarak sorumlu tutulabilecektir. Ayrıca toplumsal yaşama katkı sağlayan, sofistike yetenekleri olan varlıkların kişi olarak kabulü toplumun gelişimi ve barışçıl şekilde bir arada yaşama iradesini ortaya koyması bakımından büyük önem taşımaktadır. Nitekim söz konusu testi geçmiş bir yapay zekâ insan olmamasına rağmen, kendini bilen bir varlık olarak süper yapay zekâ aşamasına ulaştığından, insanla eşdeğer olduğunu iddia edebilecektir. Buna karşılık, günümüzde geçerli olan dar yapay zekâ, bilişsel olarak ne kadar karmaşık görevler yaparsa yapsın, felsefi anlamda bir davranış değil sadece işlevsel özellikler ortaya koyduğundan, kişilik hakkına sahip olamayacaktır.[51]

---

göre, insanlarla sınırlı bir şekilde iletişim kursa bile, insan dışındaki herhangi bir varlığın gerçek anlamda bir benlik sahibi olduğu söylenemez. Zira bu varlıkların bir benlikleri olduğunu dış dünyaya iletme yetileri bulunmamaktadır. Bu anlamda, bir benliği olduğunun farkında olan ve bunu ifade edebilen tek varlık insandır. Mustafa Bilici, "Benlik Nedir?" https://drmustafabilici.com/benlik-nedir/ SET.20.8.2020.

50 Hubbard, Personhood, s. 423; Kılıçarslan, s. 376.

51 Hubbard, Personhood, s. 405- 408, 428; Bertolini, s. 221- 225.

Kişilik testi, davranışsal kriterleri esas alması ve yapay zekânın gerçek insanla karşılaştırılmasına dayanan bir yöntem olması yönüyle Turing Testiyle benzerlik göstermektedir. Ancak kişilik testi Turing tarafından önerilen iletişim tabanlı teste oranla daha kapsamlıdır. Zira kişilik testinin bir bileşeni özgünlük, bir yaşam planını öğrenme ve uygulama yeteneğinin ölçülmesine dayanmaktadır. Kişilik kapasitesinin belirlenmesinde, bir varlığın davranışını analiz etme, karmaşık entelektüel etkileşim, benlik duygusu ve topluluğunun üyesi olma becerisi gösterip göstermediğine ilişkin değerlendirme oldukça karmaşık görünmektedir. Zira anılan test soyut ve belirsiz bir nitelik taşımakta olup ayrıca karmaşık düşüncenin ölçülmesinde olduğu gibi sübjektif yorumlara da ihtiyaç göstermektedir.[52]

Öğretide ileri sürülen bir görüşe göre, yapay zekânın insanlara özgü yetilere sahip olup olmadığının belirlenmesine yönelik yapılan kapasite veya kişilik testini geçmesi durumunda dahi, yapay zekâya bağımsız bir kişilik tanınmaması gerekir. Zira bir sistemin insanın bazı yetilerini başarılı bir şekilde taklit etmesi, onu bilinçli ve düşünebilen bir varlık haline getirmemektedir. Bu varlıkların kişilik testinde başarılı olmaları, insan davranışlarını ve zihnini iyi bir şekilde taklit etmelerine dayanmakta olup, gerçekte algılama, anlama, kavrama ve düşünme gibi özelliklerden yoksundurlar.[53] Bundan başka, yapay zekânın kapasite testini geçmiş olması tek başına ona hukukî bir statü kazandırmamaktadır. Tüm testleri geçmiş olsa bile bir varlığın hukuki bir statü kazanabilmesi, hukuk düzeni ve siyasî iradenin ona bu hakkı tanımasına bağlıdır.

bb. Yapay Zekâya Kişilik Tanınmasının İnsan Çıkarlarına Aykırı Olması

"İnsan merkezli yaklaşım" olarak ifade edilen ve faydacılık akımını benimseyen görüşe göre, yapay zekâlı varlıklar gerçek kişilerde bulunan bütün niteliklere sahip olsa bile, bu varlıklara kişilik hakkı

52 Hubbard, Personhood, s. 428, 442.

53 Detaylı bilgi için bkz. Dore, s. 27 vd. Buna karşılık Zimmerman'a göre, akıllı, bilinçli ve özerk bir varlık, günümüze kadar ulaşmış diğer tüm yasal kişilik sahibi varlıklardan çok farklı bile olsa, bir araçtan daha fazlası olarak değerlendirilmelidir. İnsanlık daha önce karşılaşmadığı yabancı deneyimlere karşı da hoşgörülü olmalıdır. Zimmerman, s. 21.

tanınmamalıdır. Zira yapay zekâya kişilik tanınması, özellikle iş, istihdam ve güvenlik gibi konular bakımından insanların çıkarlarıyla bağdaşmamaktadır.[54]

"İnsan merkezli yaklaşım" tarafından savunulan diğer bir görüşe göre ise, insanlık için büyük bir tehlike potansiyeli barındıran yapay zekâlı varlıklara kişilik tanınması, rasyonel bir karar olmayacaktır. Zira öz-farkındalık sahibi süper bir yapay zekâya ulaşılması ve bu varlıklara bağımsız kişilik tanınması durumunda insanlar kontrolü kaybederek daha üstün bir varlık tarafından yönetilme tehlikesiyle karşı karşıya kalacaklardır. "Paranoyak insan merkezli yaklaşım" olarak da adlandırılan bu görüş, insanlardan daha akıllı hale gelebilecek yapay bir varlığa tüzel kişilik statüsü verilmesi durumunda, bu varlıkların dünyanın kontrolünü ele geçirebileceklerini savunmaktadır.[55] Buna karşılık, yapay zekânın insana zarar vermeyecek veya insan bakış açısıyla ahlâkî kararlar alacak ve potansiyel olarak kendi çıkarını değil, insan menfaatlerini gözetecek şekilde programlanabileceği de ileri sürülmektedir. Ancak böyle bir durum, yapay zekânın otonom olmadığı buna bağlı olarak da bir süje değil, sadece bir araç olduğu anlamına gelecektir. Bu nedenle, her iki örnek de yapay zekânın özne olarak değil, nesne olarak değerlendirilmesini gerektirmektedir.[56]

Öte yandan, söz konusu görüşe göre, biyolojik olmayan zekâya kişilik tanınması, insanları sorumluluktan muaf tutarak hukuka aykırılıklar bakımından caydırıcılığın etkinliğini azaltacağından sorumluluk hukukunu da olumsuz yönde etkileyecektir.[57] Bu nedenle, anılan görüş, hukuk karşısında bir nesne olarak kabul edilen yapay zekâ sistemlerine kişilik hakkı tanınmaması gerektiğini savunmakla birlikte,

---

54 Solum, s. 1260.

55 Solum, s. 1261. Benzer nitelikte bir görüşe göre, yeni nesil yapay zekâ, makine ve silah kullanma yeteneğine sahip, oldukça gelişmiş bir bilgisayar "benliği" olan baskın "tür" olarak insanların yerini almak için ciddi bir aday olarak görünmektedir. Böylesine tehlike potansiyeli barındıran yapay bir varlığa normatif kişilik verilmesi durumunda, insanların en azından eşit kişilik haklarını teminat altına almaları gerekir. Ayrıca yapay zekâ sistemleri önemli rekabet avantajlar elde ederse, eşit kişiler olarak aynı şartlar altında rekabet etme olanağı bulunsa bile, baskın tür olarak insanların yerini alabilecek üstün kapasitelere sahip yapay bir varlık için kişiliği reddetmek veya sınırlamak daha rasyonel bir yaklaşım olacaktır. Hubbard, Personhood, s. 418.

56 Bertolini, s. 225 vd.; Solaiman, s. 33- 38.

57 Solaiman, s. 38.

meydana gelen zararlarda üretici veya kullanıcıyı, hukuki ilişkilerde de tarafları temsil etmek üzere kendisine sınırlı bir yasal statü atfedilmiş bulunan ve özel bir sicile kaydedilmiş bir "yazılım temsilciliği"nin kurulabileceğini savunmaktadır. Bu görüşe göre, söz konusu temsilcilik yoluyla, sözleşmelerin geçerli bir şekilde yapılması ve yerine getirilmesi sağlanabileceği gibi, üstlenilecek yükümlülüğün üst sınırının ve temsil edilen kişilerin belirlenebilir hale getirilmesiyle sorumluluk alanında hukukî güvenlik ilkesi de gerçekleştirilmiş olacaktır.[58]

cc. Yapay Zekânın Haklara ve Borçlara Ehil Olabilme Yeteneğinin Bulunmaması

Hukukî kişiliğin yalnızca insanlara tanınması gerektiğini savunan yaklaşıma göre, bir varlığın hukukun süjesi olarak kabul edilebilmesi için hak sahibi olmaya ve borç yüklenmeye ehil olması, buna bağlı olarak da özgür iradeye sahip olması zorunludur.[59] Gerek öğretide, gerekse uygulamada, bir varlığın nesne olmaktan çıkıp hukuk karşısında özne olarak kabul edilebilmesi için, o varlığın haklardan yararlanabilme ve görevlerini yerine getirebilme iradesinin bulunması gerekir.[60]

---

58 Bertolini, s. 242; Solaiman, s. 33- 38.

59 Covrigaru ve Lindsay'e göre, özgür bir iradeye sahip olduğunun kabul edilebilmesi için bir varlıkta bulunması gereken özellikler şunlardır: 1. Yerine getireceği görevleri ve zamanını kendisi belirler. 2. Hedefine ulaşmak için gereken süreye göre işlevini devam ettirir. 3. Değişen koşullara ve ortama adapte olabilecek güce sahiptir. 4. Hedeflerinin bir kısmı fiziksel ihtiyaçlara dayanır. 5. Canlılığını sürekli koruyan somutlaştırılmış ancak ulaşılamayan hedefleri vardır. 6. Çevresi ile bilgi işleme dayalı etkileşimde bulunur. 7. Olaylara ve kişilere karşı karmaşık tepkiler sergiler. 8. Uyaranlara karşı seçicidir. 9. İşlevlerinin, eylemlerinin veya kararlarının kendisi dışında bir aracı tarafından tam olarak kontrol edilmesine gerek yoktur. 10. Sistem çalışmaya başladığında başka herhangi bir programlamaya ihtiyaç duymaksızın fonksiyonlarına devam eder. Arie A. Covrigaru/Robert K. Lindsay, Deterministic Autonomous Systems, AI Magazine, Volume 12, Number 3 (1991), s. 117.

60 Bu görüşe göre nasıl ki kusur ve kast kavramları hukukî ve cezaî sorumluluk bakımından temel unsurlar ise kişiliğin kazanılması bakımından da iradenin varlığı gerekli bir koşul olarak görülmektedir. Ayrıca hakların kullanılabilmesi de sübjektif bir meleke olan iradenin varlığına bağlıdır. Zimmerman, s. 29. Solum'a göre, yapay zekâ yasal yükümlülükler üstlenerek üzerine düşen görevleri yerine getiremezse, yapay zekâya yasal haklar tanınması yerinde olmayacaktır. Bununla birlikte, yasal yükümlülükleri olmasa da bebeklere ve ayırt etme gücü bulunmayanlara kişilik hakkı verilmektedir. Solum, bu nedenle, hukukun yapay zekâların irade eksikliğini veya hatalarını ortadan kaldıracak çeşitli stratejiler geliştirebileceğini, ayrıca yapay zekânın hukuka aykırı davranışlarını düzeltmek için onların "yeniden programlamaya" da mahkûm edilebileceğini savunmaktadır. Solum, s. 1268.

Zira ancak özgür iradenin varlığıyla kişiliğin tanıdığı hakların kullanılabilmesi ve sorumluluğun yüklenilebilmesi olanaklı hale gelmektedir.[61] Söz konusu kişilik anlayışı, 13. yüzyılda Canon hukukçuları tarafından geliştirilmiş olup, hâlen yargı kararların da dikkate alınan bir unsur olarak kabul edilmektedir.[62] Özetle bu görüşe göre, bir varlığın kişi sayılabilmesi için, o varlığın hukukun öznesi olabilme, yani haklarını kullanabilme ve görevlerini yerine getirebilme yeteneğinin bulunması koşulları aranmaktadır.[63]

Buna karşılık, hakları kullanma ve görevlerini yerine getirme yeteneği bulunmayan kişi ve mal topluluklarına tüzel kişilik tanınmasının, irade sahibi olma koşulu bakımından ayrıksı bir durum oluşturduğu iddia edilmektedir. Şöyle ki, canlı ve fizikî bir varlığı bulunmaması-

---

61 Öğretide yer alan benzer bir görüşe göre, haklara ehil olma ve borçları yerine getirebilme ile insan arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır. Zira hak ve borçlara ehil olma ile kişilik kavramları, irade ve buna bağlı olarak insanla özdeşleştirilen bir kavramdır. Bu anlamda insan iradeye sahip olduğu için kişilik sahibi olmuştur. Bu nedenle hukuk düzeni iradesi olmayan varlıklara kişilik hakkı tanıyamaz. Selin Çetin, Yapay Zekâ ve Hukuk ile ilgili Güncel Tartışmalar, Yapay Zekâ Çağında Hukuk İstanbul, Ankara ve İzmir Baroları Çalıştay Raporu 2019, s. 54.

62 2015 yılında ABD'de New York Bölge Mahkemesinde, Non-human Rights Project (NhRP/İnsan Olmayanların Hakları Projesi) tarafından, Stony Brook Üniversitesi'nde tıbbi araştırmalar için tutulan şempanzelerin serbest bırakılması için açılan davada, insanlara çok benzeyen şempanzelerin özerk, öz-farkındalık ve kendi kaderini belirleyen temel kişilik özelliklerine sahip olmaları nedeniyle, şempanzelerin kendilerine ait "adalet talepleri" olduğu iddia edilerek, ABD Anayasasında yalnızca "yasal kişiler" için geçerli olan Habeas Corpus'a dayanılarak insanlara tanınan temel özgürlük ve eşitlik haklarının şempanzelere de uygulanarak serbest bırakılmaları talep edilmiştir. Mahkeme, yalnızca kişi olarak tanınan varlıkların hak sahibi olma ve borç yüklenme konusunda ehil olduklarına, "nesnelerin" bu yasal hak ve sorumluluklara sahip olmadıklarına, bu bağlamda, zekâ düzeylerine ve fiziksel görünümlerine bakılmaksızın tüm hayvanların yasal olarak mülkiyet konusu olduğuna karar vermiştir. Kararda ayrıca, şempanzeler ve tüzel kişiler arasında ayrım yapılarak, tüzel kişiliğe sahip şirketlerin insanlardan oluştuğu, bu nedenle yasal haklar ve görevler üstlenebilecekleri, dolayısıyla tüzel kişilik sahibi olmalarının hukuka uygun olduğu belirtilmiştir. Solaiman, s. 26, 27.

63 Pagallo, Legal Personhood, s. 9; Solaiman, s. 10, 11; Bertolini, s. 242 vd. Chopra'ya göre, Amerikan Hukuk Enstitüsü tarafından yayımlanan ve 2006 yılında vekâlet hukukuna ilişkin kuralları belirlemeyi amaçlayan "Vekâlet Hukukunun (üçüncü) Yeniden Düzenlenmesi" (Restatement (Third) of Agency) İlkelerinde, kural olarak yapay bir unsurun kişi olamayacağı, asil veya vekilin haklara ve borçlara ehil olabilen yasal kişiler olması gerektiği belirtilmekte; bu tanıma göre haklara ve borçlara ehil olmayan cansız bir nesnenin veya insan olmayan bir varlığın asil veya vekil olmasının mümkün olamayacağı sonucuna ulaşılmaktadır. Chopra/White, Autonomous Artificial Agents, s. 157.

na, irade sahibi de olmamasına rağmen, ekonomik ve ticarî hayatın desteklenmesi amacıyla şirketlere de hukuk sistemi tarafından kişilik hakkı tanınmıştır. Böylece hukukî sorumluluğun sınırlandırılarak, tüzel kişilerin arkasındaki gerçek kişilerin ticarî faaliyetlerini daha etkin ve güvenli bir şekilde yürütmeleri amaçlanmıştır.[64] Bu görüşten hareketle, her ne kadar hukuk düzeni tarafından işlevsel nedenler ve insanların ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kimi yapılara tüzel kişilik tanınmış ise de, kendi iradesini hukuk hayatına yansıtma yeteneği olmayan yapay zekâlı varlıkların hukukun öznesi olarak tanınmasının yerinde olmadığı kabul edilmektedir.[65]

Yapay zekâya hukukî kişilik tanınmasını reddeden yaklaşım, iradî hareket edebilme bakımından yapay zekânın hayvanlara benzetilmesinin yerinde olmadığını savunmakla birlikte, hukukî sorumluluk bağlamında yapay zekâ tarafından verilen zararlar nedeniyle hayvanlara ilişkin hükümlerin uygulanabileceğini kabul etmektedir.

---

64 Buna karşılık Beckman'a göre, şirketler bakımından hukukî bir sorumluluk söz konusu olduğunda amaç kişiler topluluğunun temsilcisi olan şirketten ziyade, şirketin bireysel ortaklarına atfedilebilecek bir karar veya politikaya ulaşmaktır. Ludvig Beckman, "Personhood and legal status: reflections on the democratic rights of corporations", *Netherlands Journal of Legal Philosophy*, 1, 2018, s. 23.

65 Zimmerman, s. 28. Gerçek kişi olmadıkları halde hukukî kişilik tanınan tüzel kişiler, hukukî kişilik için aranan "hakları kullanma ve görevlerini yerine getirme yeteneği" bulunması gerektiğine yönelik kuralın bir istisnası değildir. Zira her ne kadar anılan yeteneği bulunmayan bir şirket tüzel kişiliği haiz olsa da gerçekte bu kişilik insanlar tarafından belirli amaçlar için oluşturulmuştur. Tüzel kişilerin iradesini açıklayan ve onlar adına fiil ehliyetini kullanan tüzel kişinin organlarıdır. Bu organlar da temelde bireylerden oluşmaktadır. Tüzel kişinin hakları ve görevleri esasen bireylerin hak ve görevleriyle ilgilidir. Organların yaptığı eylem ve işlemlerden tüzel kişi sorumludur. Bu nedenle, bir mal ya da kişi topluluğuna tüzel kişilik tanınması durumunda, arkasındaki bireylerin tüm kişilik özellikleri doğrudan tüzel kişiliğe atfedilmektedir. Yani çeşitli topluluklara tanınan tüzel kişiliğin kuruluş amacı gerçek kişilerin ihtiyaçlarını karşılamaktır. Solaiman, s. 21. Gray benzer mahiyetteki görüşünde, kişiliğin temel unsurunun bir iradenin kullanılması olmadığını, bir kişinin iradesini hukuk alanına yansıtamaması durumunda, bu kişi adına ve hesabına hareket eden temsilcinin iradesinin, temsil olunanın iradesi olarak kabul edileceğini belirtmiştir. (Zimmerman, s. 28'den naklen). Söz konusu tartışmaya ilişkin olarak Solum ise, şirketlerin tüzel kişi olarak işlevleri gerçek kişilerin haklarını korumaktır. Şirketin varlıkları gerçekte hissedarlara aittir. Şirket aleyhine gerçekleşen bir işlem, gerçek kişilere doğrudan zarar verecektir. Solum bu nedenle, şirketlerin hukukî haklara sahip olduğu gerçeğinden hareketle, yapay zekâ varlıklara kişilik hakkı tanınması gerektiği tezine olumlu bir destek sağlanamayacağını savunmaktadır. Solum, s. 1259. Tüzel kişilerin fiil ehliyeti ve organları hakkında detaylı bilgi için bkz. Zevkliler/Ertaş/Havutçu/Acabey/Gürpınar, s. 142 vd.; Kılıçoğlu, s. 222 vd.

Böylece kişilik tanınmasına gerek olmaksızın yapay zekâ tarafından verilen zararların kusursuz sorumluluk kapsamında tazmin edilebileceği ileri sürülmektedir. Şöyle ki hayvan, huysuz, uysal, cana yakın gibi kendine özgü karakteristik özellikler taşıyan biyolojik bir varlıktır. Bu anlamda doğal biçimde yaşayan bir varlık olması ve hem eğitildiği konularda hem de kendi iradesine bağlı olarak gerçekleştirdiği eylemler açısından tüzel kişilerden ve yapay zekâ sistemlerinden farklıdır. Hayvanın sahip olduğu doğası ve davranışsal sapmasına neden olabilecek düzensiz davranışları nedeniyle üçüncü kişilere verdiği zarar nedeniyle hayvanın bakım ve yönetimini üstlenen kişilerin sorumluluğuna başvurulabilmektedir[66]. Aynı şekilde yapay zekâ sistemlerinin üreticisi, sahibi veya kullanıcısının da yapay zekânın verdiği zarardan sorumlu tutulmasında bir engel bulunmamaktadır. Bununla birlikte, yapay zekâ ve hayvanlar bazı yönlerden benzerlik göstermekle birlikte bu benzerlikler, her iki varlığa da kişilik tanınması konusunda yetersiz kalmaktadır. Nitekim ABD'de görülen şempanzelere ilişkin dava, şempanzelerin hak sahibi olma ve borç yüklenme ehliyetleri olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.[67]

---

66 TBK. m. 67'de düzenlenmiş olan hayvan bulunduranın sorumluluğu için bkz. Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları, 21. Baskı, Ankara 2017, s. 652 vd; Ahmet M. Kılıçoğlu, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yeni Türk Borçlar Kanunu'na Göre Genişletilmiş 22. Baskı, Ankara 2018, s. 446 vd; Nomer, s. 204.

67 Bertolini, s. 227 vd.; Solaiman, s. 12- 34; Peter W. Singer, Wired for War: The Robotics Revolution and Conflict in the 21st Century; Penguin Press: USA, 2009, s. 415. Zimmerman, s. 33. Hubbard'a göre, hayvanlar ve akıllı makinelerin insanlara göre farklı bir kategoride yer almasının nedenlerinden biri, hayvanlar ve akıllı makinelerin özellikle karmaşık entelektüel beceriler açısından kişilik kapasitesinden yoksun olmalarıdır. Örneğin, bir insan, bir evcil hayvanı veya akıllı asistanı sevebilir, ancak bir insanın insanla olan ilişkisi, bir hayvan veya yapay zekâ ile olan duygusal bağından çok farklıdır. Zira insanlar arasındaki ilişki hayvanlar veya nesneler arasında söz konusu olmayan öz-bilinçli benlikler arasındaki karmaşık entelektüel etkileşimlerden kaynaklanmaktadır. Anılan farklılık nedeniyle, evcil hayvanlar ya da akıllı makineler ne kadar insana benzerse benzesin, yasal haklar açısından kişi değil, şeyler olarak kabul edilmelidir. Buna karşılık, bir insan bebeği ile bir evcil köpek örneğini ele aldığımızda, bebeği sevmek evcil hayvanı sevmekten önemli ölçüde farklıdır. Köpeğin bizimle iletişim kurma ve etkileşimde bulunma kapasitesi bebeğe göre daha yüksek olsa da bu, insan ilişkilerinin karmaşık doğasına benzer nitelikte bir ilişki değildir. Bu farkın nedeni, insanlar "mantıklıdır" ve bebekler sadece insan oldukları ve dolayısıyla daha yetenekli hale gelecekleri için kişilik sahibi olmaktadır. Buna karşılık, hayvanların gelişimi sınırlı kalacağından ve "her canlıya hükmeden" insanların hizmetinde olacakları için hayvanlara insan değil, şey muamelesi yapılmaktadır. Hubbard, Personhood, s. 413, 414.

dd. Yapay Zekâya İlişkin Sorunların Çözümü İçin Kişiliğin Zorunlu Bir Koşul Olmaması

Bu görüşe göre, hukuki sorumluluğun belirlenmesi amacıyla yapay zekâya kişilik tanınması, olmazsa olmaz (sine qua non) bir çözüm yolu değildir. Zira yapay zekâ kaynaklı hukukî sorunlar, yapay zekâya kişilik tanınmadan da gerçekleştirilebilecektir.[68]

Öte yandan, yapay zekâlı varlıklara bağımsız bir kişilik tanınması, borç ilişkilerinde ortaya çıkan zararın tazmini konusunda önemli bir çözüm yolu sunmaktan ziyade, sorumluluğuna başvurulacak kişilerin sınırlandırılmasına hizmet edecektir. Şöyle ki, yapay zekâlı varlıklar yerine getirdikleri görevler nedeniyle herhangi bir gelir elde etmedikleri sürece, kişilik hakkı kazansalar bile, meydana gelecek zararlar bu teknolojilerin arkasında duran insan veya şirketler tarafından karşılanacaktır. Buna karşılık, yapay zekânın faaliyetleri için bir ücret öngörülmesi durumunda ise, bu kullanıcılar için bir vergi ihdası anlamına gelecektir.[69] Buradan hareketle, yapay zekânın hukukî sorumluluğunun belirlenmesi ve hukukî işlem yapabilmesi için yasal kişilik kazanmasına ihtiyaç bulunmadığı, zira yapay zekâya kişilik statüsü kazandırılmadan da yalnızca bu işlevlerle sınırlı olmak üzere haklar tanınabileceği ifade edilmektedir. Ayrıca, yasal sistemlerin "sentetik varlıklar" için şirketlerde olduğu gibi tüzel kişilik öngörmesinin de bu sentetik varlıklara tanınan hakların kötüye kullanılmasına neden olabileceği iddia edilmektedir.[70] Şöyle ki, yapay zekâya kişilik tanındığında da bu yapay zekânın arkasındaki gerçek kişiler için bir sorumsuzluk

---

68 Pagallo'ya göre, nerede hukukî bir sorumluluk söz konusu ise, orada yasal bir kişilik vardır. Bununla birlikte, günümüz yapay zekâ teknolojilerinin sahip olduğu sorumluluğun kapsamı dikkate alındığında yapay zekâya tam bir hukukî kişilik tanınması gerekli değildir. Nitekim sözleşmeye dayanan borç ilişkisi çerçevesinde temsilcilerin sahip olduğu bağımlı ve sınırlı hukukî statü biçimleri, benzer bir hukukî durumda olan yapay zekâlı varlıklar için de uygulanabilecektir. Dolayısıyla yapay zekâ için bağımsız bir kişilik tanınması olmazsa olmaz bir koşul değildir. Pagallo, Legal Personhood, s. 5.

69 Bertolini, s. 242; Solaiman, s. 33.

70 Doktrinde yer alan bir görüşe göre, borçluların sorumluluktan kaçınmak için tüzel kişilik perdesinin arkasına saklanmaları durumunda, hakkın kötüye kullanılması yasağı ve hâkimin örtülü yasa boşluklarını doldurma yetkisi çerçevesinde tüzel kişiliğin arkasındaki gerçek kişi borçlulara başvurulabilecektir. Bu durum, tüzel kişiden alacaklı görünenlerin nispî alacak haklarının güçlendirilerek üçüncü kişilere karşı da ileri sürülebilmesi anlamına gelmektedir. Serozan, Medeni Hukuk, s. 495.

kalkanına dönüşebilecektir. Bununla birlikte, herhangi bir düzenleme yapılmamasının da robotlar ve yapay zekâdan oluşan bir sorumsuz failler sınıfının ortaya çıkmasına neden olabileceği belirtilmektedir.[71]

Yapay zekânın kendine özgü nitelikleri nedeniyle hukukî ilişkilerde birtakım sorunlarla karşılaşılabileceğini kabul etmekle birlikte, anılan sorunun çözümü için yapay zekâya kişilik statüsü tanınmasının olmazsa olmaz bir koşul olmadığını savunan görüş, bu iddiasını desteklemek amacıyla farklı çözüm yolları önermektedir. Buna göre, temsil ilişkisinde olduğu gibi bağımlı ve sınırlı bir yasal statü tanınması ya da şirketler için öngörüldüğü üzere yapay zekâ robotların tescil ettirilmesi ve onlara belirli bir sermaye tahsis etmek suretiyle hukukî sorumluluk bağlamında yapay zekâya başvurma gereği ortadan kaldırılacaktır.[72] Böylece bu tür akıllı makinelerin finansal konumları da şeffaf hale getirilmiş olacaktır.[73]

b. Değerlendirme

Özetle, yapay zekâya kişilik tanınmasına karşı olan görüş, kişiliği insanlara özgü, doğuştan kazanılan bir değerler bütünü olarak görmekte ve insanların bu değerler üzerinde tasarruf yetkisinin bulunmadığını savunmaktadır.[74] Ayrıca kişiliği temel haklar ve görevlerin ayrılmaz bir unsuru olarak değerlendiren insan merkezli bu yaklaşım, yapay zekânın anılan hak ve görevleri yerine getirme kabiliyetinin bulunmadığını kabul etmektedir.[75]

Öte yandan, biyolojik varlıkların, özellikle insanların düşünceleri ve davranışları sadece duyusal girdinin rasyonel analizinden değil, aynı zamanda endokrin sistemden ve binlerce yıl boyunca çeşitli kimyasal mesajlardan da etkilenmektedir. İnsanlarda benzersiz bir zekâ, iletişim, öz bilinç seviyesi ve duygu bulunmaktadır. Bu yetilerden

---

71 Pagallo, Legal Personhood, s. 4; Bryson/Mihailis/Grant, s. 275 vd.

72 Pagallo, Legal Personhood, s. 5; Ersoy, s. 86; Kılıçarslan, s. 378.

73 Bağımsız bir hukuki kişilik tanınmadan, temsil ilişkisi çerçevesinde hukuki ilişkilerin yürütülebileceği iddia edilmekle birlikte, normatif görüşü benimseyenlere göre, yapay zekâ varlıkların sözleşmelerde ve iş hukukunda temsilci olarak kabul edilmeleri durumunda yasal kişi olarak da tanınmaları gerekmektedir. Zira benzer durum, hukuk sistemlerinin insanlara tam kişilik vermesinin de normatif temellerini oluşturmaktadır. Pagallo, Legal Personhood, s. 5.

74 Friedmann, s. 50 – 51.

75 Solaiman, s. 11; Çetin, Yapay Zekâ ve Hukuk ile İlgili Güncel Tartışmalar, s. 54.

uzak akıllı makineler gelecekte duygu ve öz-bilince ulaşabilseler bile, şu an itibarıyla akıl ve hislerden yoksundurlar. Bu nedenle ancak duyguları ve öz-bilinci taklit edebilirler.[76] Söz konusu görüş, tüm hukuk sistemlerince benimsenmiş olan kişi ve mal toplulukları için tanınan tüzel kişiliği ise, bu kişiliklerin gerçekte insanlardan oluştuğu, fiil ehliyetlerinin insanlardan oluşan organlar vasıtasıyla kullanıldığı ve kişilikleriyle ilgili haklar ve görevlerin temelde arkalarındaki insanların haklarına ve görevlerine atıfta bulunduğu gerekçesiyle kabul edilebilir görmektedir. Ayrıca yapay zekânın kendi başına bağımsız kararlar alma becerisi ölçüt olarak alındığında da yapay zekânın gelişmişlik düzeyi itibarıyla gerekli koşulları karşılamadığı ileri sürülmektedir.[77]

Bize göre, hızla dijitalleşen bir toplumsal yaşamın geçerli olduğu günümüzde, kişiliği reddeden yaklaşımın dayandığı gerekçeler rasyonel ve uygulanabilir olmaktan uzaktır. Zira sürekli artan çeşitlilikte görevleri yerine getirmek üzere tasarlanan, otonomi ve öğrenme özelliği bulunan makinelerin egemen olacağı bir dünyada, akıllı makinelerin söz konusu görevleri yerine getirirken üçüncü kişilere ait malvarlığı ya da şahıs varlığı değerlerine zarar vermesi de kaçınılmaz olacaktır. Bu durum, yapay zekânın hukukî kişiliği ve sorumluluğunun normatif bir düzenlemeye kavuşturulması gerekliliğini de beraberinde getirecektir. Bununla birlikte, yapay zekâya tanınacak hukukî kişilik, insanlarla özdeş veya onlarla yarışan bir değerler sistemine değil, akıllı makinelerin kendilerine özgü karakteristik özellikleriyle uyumlu, algoritmik yapı ve otonomi özelliklerini yansıtan ve faaliyet alanlarıyla sınırlı bir kişilik modeline dayanmalıdır.

3. Hukukî Kişiliği Kabul Eden Yaklaşım

En gelişmiş bilişsel teknolojik tasarımların birer birer hayata geçirildiği ve sibernetik topluma doğru katlamalı bir ivmeyle yol alan dünyamızda, yeni nesil yapay zekâ teknolojisine hukukî bir statü kazandırılması gerektiğini savunan bilimsel görüşler ve ileri sürülen teoriler adeta bir manivela etkisi oluşturmaktadır. Zira biyolojik olmayan zekânın insan ve toplum üzerindeki etkinliği arttıkça, yapay zekânın hukukî statüsünün belirlenmesine ilişkin talep ve beklentiler de o oranda yükselmektedir.

---

76 Hubbard, Personhood, s. 442.

77 Solaiman, s. 35; Hubbard, Personhood, s. 442; Pagallo, Legal Personhood, s. 9.

Yapay zekâlı varlıklara hukukî kişilik kazandırılmasını savunan yaklaşım kural olarak, kişiliğin hukuki ve şekli yönünü temel almakta olup, toplumsal kabulün oluşması ve hukuk politikasıyla uyumlu olması durumunda anılan varlıklara kişilik tanınabileceğini kabul etmektedir.[78]

Biyolojik olmayan zekâya kişilik tanınması gerektiğine ilişkin hukuki kişilik çerçevesinde teorik ve akademik düzeyde gelişen süreci destekleyen ve yapay zekâ varlıklara kişilik tanınmasını bir gereklilik olarak gören bilimsel görüşler, genel olarak üç temel noktadan hareket etmektedir. Bunlardan ilki, sahip olduğu kendine özgü teknik ve bilişsel özellikler nedeniyle yapay zekânın işleyişinden kaynaklanan zararlarda hukukî sorumluluğun tespitinde karşılaşılan zorluklardır. İkincisi, bilinen makine veya bilgisayarlara oranla çok daha kompleks bir sistem olan, insanımsı özellikler taşıyan ve ilerleme potansiyeline üst bir sınır getirilemeyen yeni nesil yapay zekayı, eşya hukukunun bir konusu olarak görmenin modern bilim anlayışı ile bağdaşmadığı düşüncesidir. Son olarak, yapay zekâ tabanlı varlıkları yok saymak yerine onları yasal bir statüye kavuşturarak, insanlığın bu sistemlere özgü nitelik ve kazanımlardan en üst düzeyde yararlanmasını sağlama amacıdır.[79]

Akıllı yazılımlar ve yapay zekâ teknolojilerinin dağınık ve sorumluluğu farklı alanlara dağıtan sistemler olması nedeniyle, hukuka aykırı eylemi oluşturan yazılım ve algoritmalara kim tarafından komut ya da eğitim verildiğinin tespiti oldukça güç görünmektedir. Ayrıca yapay zekâ tabanlı sistemlerin üretiminde, tasarımında veya kullanımında bir hata olup olmadığının tespiti de karmaşık bir sürecin işletilmesini gerektirmektedir. Bu durum sorumluluğun yöneltilmesi ve hesap verebilirlik bakımından hukukî bir belirsizliğin ortaya çıkmasına neden olmaktadır.[80] Zira yapay zekânın bir zarara neden olması du-

78 White, s. 74- 75.

79 Solum, s. 1252; Teubner, s. 6; Zimmerman, s. 21; Bacaksız/Sümer, s. 145- 146

80 Pagallo, Legal Personhood, s. 6; Bayamlıoğlu, s. 136. Örneğin, kullanıcısının dijital ortamdan bir belgeye ulaşması gerektiğini duyan bilinçli bir makine olan yapay zekâ, sosyal çevrenin etkisiyle belgeyi edinip doğum günü hediyesi olarak kullanıcısına hediye etmeye karar verir. Yapay zekâ bu karar çerçevesinde hareket ederek, ayrıca ücret ödemeden belgeye ulaşmak amacıyla dijital ortamda çeşitli yasaklanmış eylemleri de gerçekleştirerek belgeyi elde edip kullanıcısına hediye eder. Böyle bir senaryoda kullanıcıyı, tasarımcıyı ya da üreticiyi sorumlu tutmak

rumunda zarar gören; üretici, işveren, algoritma veya yazılım sorumlusu, kullanıcı ya da yapay zekânın kendisi gibi birçok faktör arasında seçim yapma ve karar verme aşamalarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Dahası insanlar ve yapay zekâ arasındaki etkileşimin karmaşıklığı ve her iki ögenin birden fazla eylemine dayanan çoklu ve dağıtılmış sorumluluk durumları, ortaya çıkan zararın tazmin edilmesi olasılığını ortadan kaldırabilmektedir. Bundan başka, yapay zekânın üretici, kullanıcı, algoritma veya yazılım sorumlusu gibi ögelere atfedilemeyecek eylem ve davranışları nedeniyle zararın gerçekleşmesi durumunda hukukî sorumluluğun belirlenmesi imkânsız hale gelecektir.[81] Bu bağlamda yapay zekâya kişilik kazandırılması, hesap verebilir kişilerin karmaşıklığını ve belirsizliğini gidererek zararın tazminine yönelik yargılama işlemlerinin daha hızlı ve güvenli ilerlemesini sağlayacaktır.

Söz konusu belirsizlik, kendisinden önceki teknolojilik tasarımlardan çok farklı bir sistematiği ve mantığı olan yapay zekâ varlıklara ilişkin yeni nesil sorunların, bu teknolojinin niteliğiyle bağdaşmayan geleneksel yöntemlerle çözümlenemeyeceğini açıkça ortaya koymaktadır.

Diğer yandan, makine öğrenmesi yoluyla gelişim sürecine bağlı olarak yapay zekâ, çevredeki canlılarla etkileşimi sonucu bilgi ve becerilerini sürekli artırdığından daha karmaşık bilişsel yapıların ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Yakın gelecekte, biyolojik insan algoritmalarını taklit eden bir modellemeye dayanılarak üretileceği öngörülen insan benzeri yeni nesil yapay zekânın toplumsal yapıyla daha fazla bütünleşeceği gerçeği karşısında, bu tür yapıların toplumsal yaşam içerisinde bir statüye ihtiyaç duyacağı açıktır.[82] Bu nedenlerle, kendine özgü nitelikleri ve çalışma sistemi olan yeni nesil yapay zekâ teknolojilerine bu özellikleriyle bağdaşır, yenilikçi ve sürdürülebilir çözümler üretilmesi noktasında kanun koyucuya önemli görevler düşmektedir.

Bunun dışında, insan olmayan varlıklara hukukî kişilik tanınması çağdaş toplumların bilişsel teknolojiden yararlanma kapasitelerini

---

oldukça güçtür. Zira anılan olayda gelişmiş bir otonomiye sahip yapay zekâ hukuka aykırı eylemler nedeniyle sorumlu tutulma bakımından insanla eş değer durumdadır. Calverley, s. 533.

81 Pagallo, Legal Personhood, s. 6; Ersoy, s. 78.

82 Ugo Pagallo, Even Angels Need the Rules: AI, Roboethics, and the Law, The Authors and IOS Press, 2016, s. 209. doi:10.3233/978-1-61499-672-9-209AI.

oldukça yükseltecektir. Örneğin, elektronik veya akıllı sözleşmelerin yaygınlaşması işlem maliyetlerinde önemli ölçüde tasarruf sağlayacağı gibi, edimlerin daha güvenli ve hızlı bir şekilde gerçekleşmesine katkıda bulunacaktır. Bu kapsamda, ABD'de kırk yedi eyalet, Columbia ve Virgin Adalarınca kabul edilen "Tekdüzen Elektronik İşlemler Yasası" (The Uniform Electronic Transactions Act / UETA), tarafların elektronik temsilcileri olarak işlev gören makinelerce sözleşme yapılabilmesine olanak tanımaktadır. Söz konusu düzenleme, sözleşmenin kurulması aşamasında gerçek kişiler olan tarafların karşılıklı iradelerinin bulunmaması nedeniyle sözleşmenin kurulmadığına yönelik tüm iddiaları geçersiz kabul etmektedir. Makinelerin sözleşmeye katılımı söz konusu olduğunda, gerekli iradenin makinenin programlanması ve kullanımından kaynaklandığı varsayılmaktadır. Bu husus, Elektronik İşlemler Yasasının "Otomatik işlemler" başlıklı 14. Bölümünde, "*Taraflar elektronik temsilcilerinin eylemlerinden veya sonuçta ortaya çıkan şartlar ve anlaşmalardan haberdar olmasa veya bunları incelememiş bile olsalar, tarafların elektronik temsilcilerinin etkileşimi ile bir sözleşme kurulmuş olur*." şeklinde ifade edilmiştir.[83]

Elektronik İşlemler Yasası'nda, herhangi bir insan bilgisi veya katılımı olmaksızın elektronik temsilciler sözleşme yapmak üzere etkileşimde bulunduğunda, bu sözleşmeyle ilgili gerçek kişilerce irade eksikliği veya yokluğuna dair bir itiraz ileri sürülemeyeceği, sözleşmenin hüküm ve sonuçlarının yapay zekânın arkasındaki gerçek kişiye ait olacağı hüküm altına alınmıştır.[84]

---

83 http://euro.ecom.cmu.edu/program/law/08-732/Transactions/ueta.pdf. SET.23.8.2020.

84 Alman Hukukunda, elektronik temsilcinin kendisine ait öneri veya kabul ile bir sözleşme gerçekleştirmesi durumunda, sözleşme yapılmasına farklı seçenekler arasında değerlendirme yapılarak yapay zekâ tarafından otonom olarak karar verilmiş olsa bile, sözleşmenin hüküm ve sonuçlarının yapay zekânın arkasındaki gerçek kişiye ait olacağı kabul edilmektedir. Ancak bu durumda hukukî sorumluluğun dayanağı, yapay zekânın borç doğuran işlemi kendi iradesi sonucu, otonom bir şekilde karar verip gerçekleştirmesi ile temsil olunan gerçek kişinin iradesi çerçevesinde hareket etmiş olmasına göre değişkenlik göstermektedir. Bu bağlamda, kendi deneyimleri sonucu öğrenme ve kendisini geliştirme yeteneği olan otonom yapay zekânın yapacağı hukukî işlemler ile özerk karar verme yeteneği olmayan bir sistemin işlemleri sonucu doğan hukukî sorumluluğun dayanakları farklı olacaktır. Buna göre, otonom şekilde karar veren yapay zekânın işlemleri sonucu doğan borç ilişkisinde, sözleşmeye dayanan sorumluluk kapsamında yardımcı kişilerin fiillerinden sorumluluk ya da temsil ilişkisi söz konusu olacaktır. Ancak, mülkiyet konusu eşya olarak değerlendirilen otonom olmayan yapay zekâ

Böylece günümüz bilişim çağında elektronik sözleşmelerin daha yaygın kullanılması ve işlem maliyetlerinin azaltılması amaçlanmaktadır. Ayrıca, elektronik temsilciler arasındaki etkileşim yoluyla sözleşme yapılabilmesine olanak tanınması elektronik kişiliğin gerçek dünyaya aktarılması yolunda da önemli bir adım teşkil etmektedir.[85]

Türk Hukukunda, elektronik ya da biyolojik olmayan herhangi bir varlığın, gerçek veya tüzel kişiyi temsilen[86] hukukî işlemler yapması ve hüküm ve sonuçların bu kişilerin hukuk alanında doğmasını sağlayan bir düzenleme yer almadığı gibi, "elektronik sözleşme"[87] olarak nitelendirilebilecek ayrı bir sözleşme türü de bulunmamaktadır.[88] Her ne kadar doktrinde ayrı bir sözleşme tipi olarak "elektronik sözleşme" kavramına yer verildiği görülmekte ise de gerçekte bu sözleşmeler

---

aracılığıyla yapılan işlemler esasen yapay zekânın arkasındaki gerçek kişi tarafından gerçekleştirildiğinden, borç ilişkisinin tarafı olarak hukukî sorumluluk genel hükümler çerçevesinde gerçek kişiye ait olacaktır. Solum, s. 1284; Teubner, s. 10.

85 http://euro.ecom.cmu.edu/program/law/08-732/Transactions/ueta.pdf. SET.23.8.2020. Elektronik İşlemler Yasasının ekonomi ve sosyal bakımdan sağlayacağı katkılar bulunmakla birlikte bir takım hukukî sorunların da yaşanabileceği ifade edilmektedir. Bu sorunlar özellikle; kendi deneyimleri sonucu öğrenme ve kendisini geliştirme yeteneği olan otonom yapay zekânın, temsilcisi olduğu gerçek kişinin aleyhine veya tamamen onun iradesi dışında işlemler yapması ya da yanılma, aldatma gibi iradeyi sakatlayan durumlarda hangi hükümlerin uygulanacağı ile gerçek kişi ile yapay zekâ temsilci arasında temsile ilişkin düzenlemelerin geçerli olup olmayacağı gibi konular üzerinde yoğunlaşmaktadır. Teubner, s. 10. Bu bağlamda, sözleşme teorisi çerçevesinde karşılıklı iradelerin uyuşup uyuşmadığının tespitinde güçlükle karşılaşılacağı gibi, bu sözleşmelerin hukuki bağlayıcılığı çerçevesinde fiili sözleşme ilişkisi ve sebepsiz zenginleşme gibi kurumlara ya da belirli konularda dürüstlük kuralına başvurmak da gerekecektir. Bayamlıoğlu, s. 132.

86 Temsil kavramı hakkında detaylı bilgi için bkz. Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, s. 441 vd.; Andreas Von Tuhr, Borçlar Hukukunun Umumî Kısmı, Cilt: I- II, (Çev. Cevat Edege), Yargıtay Yayınları No: 15, Ankara 1983, s. 347; Nomer, s. 142 vd.

87 Elektronik sözleşme kavramı ve türleri hakkında detaylı bilgi için bkz. Çiğdem Kırca, İnternette Sözleşme Kurulması, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 2000, Cilt XX, Sayı 4, s. 100 vd.

88 Gerçek anlamda elektronik sözleşme, akıllı yazılım ya da yapay zekânın sözleşme ilişkisinde aktif bir rol alarak sözleşmeyi gerçekleştirme konusunda iradeye sahip olmaları, bu kapsamda bizzat icap, icaba davet veya kabul işlemlerini gerçekleştirebilmeleridir. Türk Borçlar Kanunu'nda akıllı yazılımlar veya yapay zekâ aracılığıyla gerçekleştirilen sözleşmelere ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum, özellikle yanılma gibi irade bozukluğu hallerinde hukuki anlaşmazlıklara yol açabilecektir. Çünkü yanılma, beyanın oluşumuyla ilişkili olduğu gibi, beyanda etkili olan psikolojik durumun analiz edilmesini de gerekli kılmaktadır. Bayamlıoğlu, s. 132- 133.

ayrı ve kendine özgü bir sözleşme kategorisi oluşturmamaktadır. Zira elektronik sözleşmelere dayanak olarak gösterilen TBK m. 4/2'de yalnızca, sözleşmenin kurulması sırasında telefon, bilgisayar gibi iletişim sağlayabilen araçların kullanılabileceğini, bu tür cihazlarla doğrudan iletişim anında, çevrimiçi olarak anlık ve kesintisiz şekilde yapılan önerinin hazırlar arasında yapılmış sayılacağına dair bir hüküm yer almaktadır. Dolayısıyla elektronik sözleşme kavramında yer alan elektronik ibaresi, sözleşmenin hukukî niteliğiyle, içeriğiyle, unsurlarıyla ya da taraflarıyla ilgili ayırt edici bir özellik taşımamaktadır. Bu ibare yalnızca sözleşmenin kuruluşunda elektronik araçların kullanıldığını ifade etmektedir. Bu nedenle anılan araçların kullanıldığı sözleşmelerin, elektronik sözleşmeler adı altında ayrı ve kendine özgü bir sözleşme kategorisi olarak değerlendirilmesi yerinde görülmemektedir.[89]

Türk pozitif hukukunda, borç ilişkilerini düzenleyen kurallar çerçevesinde, hukukun bir öznesi olarak biyolojik olmayan akıllı varlıklara ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bununla birlikte yakın gelecekte gerçekleşeceği kaçınılmaz olarak görülen dijital dönüşüm ve yeni nesil yapay zekâ sistemlerinin, hukuk da dâhil olmak üzere birçok alanda başlatacağı köklü ve kapsamlı değişimler karşısında sınırlı da olsa bir takım öncü hukukî düzenlemeler yapılması, bu dönüşümün toplum tarafından daha çabuk benimsenmesine katkı sağlayacaktır. Zira yapay zekâ ve akıllı yazılımlar aracılığıyla yapılan sözleşmelerden kaynaklanan uyuşmazlıkların Türk Borçlar Kanunu'nda yer alan hükümlerle çözümlenmesi zor görünmektedir. Örneğin, sözleşmenin kuruluşunda yazılım sebebiyle bir hata meydana gelmesi durumunda bu hata TBK'ya göre ancak makineyi işleten gerçek kişinin yanılması kapsamında değerlendirilebildiği ölçüde dikkate alınacaktır. Oysa akıllı yazılımlardan kaynaklanan hatalar her zaman "yanılma" hükümleri çerçevesinde değerlendirilemeyeceği gibi, akıllı yazılımlar işleme konu iradenin sorumlusu olmadığından, yazılımda meydana gelecek yanlışlık veya hataların işlemin geçerliliğini etkileyen bir irade bozukluğu olarak kabul edilmesi de mümkün görünmemektedir.

89 Gamze Turan, Elektronik Sözleşmeler ve Elektronik Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun Tespiti, *TBB Dergisi*, Sayı 77, 2008, s. 92; Muzaffer Şeker, 6098 Sayılı Yeni Türk Borçlar Kanunu'na Göre İnternet Üzerinden Sözleşmelerin Kurulması, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:11, Sayı: 22, Güz 2012/2, s. 131.

Bu nedenle sözleşmenin kurulması, irade bozukluğu halleri, temsil ve vekâlet gibi konularda ortaya çıkacak uyuşmazlıkların çözümü için en rasyonel yaklaşım tarzı akıllı yazılımlara veya yapay zekâya hukukî bir statü tanınması olacaktır.[90]

Öte yandan, dernekler ve vakıflarda olduğu gibi, biyolojik olmayan otonom varlıklara da tüzel kişilik benzeri bir statü tanınması, yasal anlamda bu varlıkların sürekli bir amaca tahsis edilmelerinin ve insanlığa hizmet etmelerinin önünü açacaktır. Ayrıca, toplumsal yapının farklı katmanlarında insan olmayan varlıklarla her karşılaşıldığında yaşanacak belirsizlikle başa çıkmanın en başarılı stratejilerinden birinin, onların kişileştirilmesi olduğu kabul edilmektedir.[91]

Yapay zekâya kişilik hakkı tanınması görüşünü savunanlar, hukukî güvenlik ilkesi ve hesap verebilirlik ilkeleri bakımından yapay zekânın yasal bir statüye kavuşturulması noktasında görüş birliği içerisinde olmakla birlikte, bunun yöntemleri konusunda ayrılmaktadırlar. Bu bağlamda, bir görüşe göre, yapay zekâya hukuk karşısında bir statü kazandırmak için ona gerçek kişilere benzer bir hak ve fiil ehliyeti tanıma zorunluluğu bulunmamaktadır.[92] Yapay zekânın görevleri ve çalışma alanı kapsamında işlemlerini gerçekleştirebilecek düzeyde yetki ve sorumluluğa sahip olması yeterli görülmektedir. Örneğin, şirketlerde olduğu gibi yapay zekâyı tescil ettirerek veya onlara sermaye vermek suretiyle herhangi bir tüzel kişiliğe başvurmadan bu tür akıllı makinelerin finansal konumunun şeffaf hale getirilebileceği savunulmaktadır.[93] Bunun dışında, yapay zekâya hukukî bir statü tanınması gerektiğine yönelik görüş çerçevesinde, tüzel kişilik benzeri kişilik, elektronik kişilik, insan olmayan kişi, sınırlı amaçlı kişilik ve yarı kişilik gibi modeller önerilmektedir.

---

90 Akıllı yazılımların yalnızca bir eşya olarak kabulü halinde, akıllı yazılımlarca gerçekleştirilen sözleşmeler, temsilcinin gerçekleştirdiği işlemlere göre daha fazla risk taşıyacaktır. Buna göre, akıllı yazılım işleticileri veya kullanıcıları, sistemin çalıştığından emin olmak için sıkı tedbirler almak zorunda kalacaklardır. Makinenin kişiliği bulunmadığından, çalışmasındaki aksaklıklar TBK'da yer alan yanılma hallerinden birine de girmeyecektir. Bu nedenle, borçlar hukukundaki temsil, vekâlet gibi kurumlar ile sözleşme kurulmasına ilişkin hükümlerde köklü değişiklikler yapmak yerine, akıllı yazılımlara tüzel kişilik tanınması daha etkin bir çözüm olacaktır. Bayamlıoğlu, s. 133- 134.

91 Teubner, s. 6.

92 Bryson/Mihailis/Grant, s. 273 vd.

93 Pagallo, Legal Personhood, s. 5.

SONUÇ

Dar ya da zayıf yapay zekâ olarak tanımlanan sınırlı bir faaliyet alanı ve otonomi özelliğine sahip sistemlerin, bu niteliklerine bağlı olarak hukuk karşısında nesne olarak kabul edilmeleri gerektiği konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Buna karşılık, günümüzde bilişsel teknolojinin ulaştığı başarı düzeyi, farklı algoritmik yapılar ve kompleks yazılımlar ile makine öğrenmesi yoluyla kendi deneyimleriyle öğrenebilen, herhangi bir dış müdahale olmadan bağımsız şekilde hareket edebilen otonom yapay zekanın geliştirilmesine de olanak tanımıştır. Söz konusu varlıkların, kendileri için tanımlanan görevleri yerine getirmeleri sırasında aldıkları otonom kararlar ve gerçekleştirdikleri eylemler zaman zaman kişilerin malvarlığı veya şahıs varlığı değerlerine zarar vermeleri ya da bir borç ilişkisinde borca aykırılığa yol açmaları yönüyle hukukî bir sorumluluğun doğumuna neden olmaktadır. Bu itibarla, günümüzde, güçlü bir otonomi özelliği bulunan yapay zekâlı varlıklar bakımından kendine özgü bir kişilik modelinin geliştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Biyolojik olmayan varlıklara hukukî kişilik tanınması konusunda gerek Türk doktrininde gerekse karşılaştırmalı hukukta, farklı disiplinlerce yürütülen çok yönlü bilimsel çalışmalar ışığında önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Buna göre, günümüzde ulaşılan yapay zekâ teknolojisi ve robotik alandaki gelişmişlik seviyesi, bu varlıklara kişilik hakkı verilmesi tezlerini kavramsal boyuttan öteye taşıyamamaktadır. Bununla birlikte biyolojik insan algoritmalarını taklit eden bir modellemeye dayanan ve büyük bir ilerleme potansiyeli bulunan yapay zekâ sistemlerinin yakın gelecekte humanoid bir yapıya dönüşmesi de kaçınılmaz görünmektedir.

Öğretide yapay zekâlı varlıklara kişilik hakkı tanınması için çeşitli kriterler belirlenmiş olup, yapay zekânın bu kriterleri taşıdığının belirlenmesi durumunda hukukî bir statünün tanınması gerektiği ağırlıklı olarak kabul edilmektedir. Ne var ki belirlenen bu kriterler; menfaat duygusu, özgür irade, bilinç ve öz farkındalık gibi insanlara özgü olduğu yönünde görüş birliği bulunan yeti ve kapasiteler olup, ahlak felsefesi bakımdan kişiyi (moral person) tarif eden niteliklerdir. Oysa yeni nesil yapay zekâ için amaçlanan kişilik modeli, gerçek kişilerin sahip olduğu ahlaki kişilikle özdeş bir statü değil, bu varlıkların ka-

rakteristik, kendilerine özgü yapılarıyla uyumlu, şeklî bir kişilik türü olmalıdır. Nitekim çağdaş hukuk sistemlerince insanlar dışında kişilik tanınan yegâne yapılar olan tüzel kişiler için benimsenen kişilik türü, insanlara özgü niteliklerden arındırılmış, şeklî bir kişilik modelidir.[94]

Günümüzde biyolojik olmayan zekânın insan ve toplum faaliyetleri üzerindeki etkisi ile gelişmişlik düzeyi gözetildiğinde, bu varlıklara hukukî bir statü kazandırılması konusunun önemli bir gereksinim haline geldiği görülmektedir. Bununla birlikte söz konusu statü, gerçek kişilerde olduğu gibi tam bir hak ve borçlar seti sunan kişilik modeli değil, faaliyet konularıyla sınırlı olmak kaydıyla yapay zekânın, haklar edinip borçlar yüklenebileceği, gerçekleştirdiği işlemler nedeniyle hukuken sorumlu tutulabilmesine ve hesap verebilir olmasına olanak tanıyan, işlevlerinde şeffaflık ve güven sağlayan, şeklî bir kişilik olmalıdır. Kaldı ki ahlâkî kişilik görüşünce, hukukî kişilik tanınabilmesi için aranan niteliklerin tamamı yapay zekâlı varlıklarda bulunsa bile, bu varlıkların hukukî bir statü kazanmalarında yeterli olmayacaktır. Zira tarihsel süreç içerisinde, geçmişten günümüze tüm medeniyetler bakımından, insanlar dışındaki varlıklara kişilik statüsü tanınmasında yegâne ölçüt fiziksel ve psişik gelişmişlik düzeyi değil, insan çıkarları olmuştur.

İnsan merkezli yaklaşım olarak ifade edilen ve pragmatik bir perspektifi yansıtan görüş, biyolojik olmayan zekâ veya herhangi bir sentetik yapıya kişilik kazandırılmasında belirleyici etkenin, insanî çıkarların böyle bir kararı haklı göstermesi olduğunu kabul etmektedir. Nitekim çağdaş hukuk sistemlerince insanlar dışında hukukî kişilik tanınmış yegâne yapı olan tüzel kişiler bakımından meseleye yaklaşıldığında, kişi ve mal topluluklarına tüzel kişilik tanınmasında başat etken, bu yapıların özellikleri değil, toplumsal ihtiyaçların karşılanması düşüncesi olmuştur. Bu bağlamda, yasal kişilik elde etmiş tüm varlıkların ortak özellikleri dikkate alındığında, bu varlıklara kişilik tanınmasında ya bizatihi insanların ya da insanlara sosyal ve ekonomik hayatta önemli ölçüde katkı sağlayan varlıkların esas alındığı görülmektedir.

---

94 TMK m. 48'de belirtildiği üzere tüzel kişilere tanınan hak ehliyetinin kapsamı; yaş, cins, hısımlık gibi yaradılış gereği insanlara özgü nitelikler dışında kalan hak ve borçlarla sınırlıdır.

Makine öğrenmesi yöntemiyle kendisini sürekli geliştiren ve kendi deneyimleriyle öğrenme kapasitesine sahip yeni nesil yapay zekânın, katlamalı ilerleme potansiyeli de dikkate alındığında, insanlarla ve çevreyle son derece karmaşık şekillerde etkileşime girerek kendileri için amaçlanan tasarımların ve çizilen hedeflerin de ötesine geçeceğini öngörmek ütopik bir yaklaşımdan ziyade rasyonel bir bakış açısını yansıtmaktadır. Bu sürecin sonunda, yapay zekâlı varlıklar sosyal aktörler haline gelerek siyasette, ekonomide, hukukta ve diğer birçok alanda çok farklı görünümlerde ortaya çıkacaklardır. Söz konusu değişim süreci belirli bir aşamaya ulaştığında yapay zekâ sistemlerinin kişileştirilmesi sosyal bir gerçeklik ve politik bir gereklilik haline gelecektir. Sosyal bir gerçeklik ve politik bir gereklilik haline gelene kadar kavramsal düzeyde devam eden biyolojik olmayan akıllı varlıklara hukukî statü kazandırılmasına yönelik teoriler, bu aşamadan sonra pragmatik ihtiyaçlara dönüşecektir. Bu ise insan çıkarlarını temel alan insan merkezli hukuk sistemini harekete geçirerek yapay zekâlı varlıkların hukuken tanınmasına ilişkin normatif düzenlemelerin hayata geçirilmesini sağlayacaktır.

İnsan olmayan bir varlığın hukuken kişi olarak kabul edilmesi beraberinde, bu varlıkların hukuk sistematiğine entegre edilmesi bağlamında geniş çaplı bir kodifikasyonu da gerektirecektir. Bu kapsamda kişiliğin hukuk sistemi tarafından tanınması, yasal işlem kapasitesinin belirlenmesi, hakların ve görevlerin atfedilmesi, idari ve yargısal usûl ve esasların belirlenmesi, insan olmayan bu varlıkların politik, ekonomik ve kültürel yaşama katılımlarının sağlanması gibi birçok konuda mevzuat değişikliklerine ve yeni hukukî düzenlemelere ihtiyaç duyulacaktır.

Yapay zekâlı varlıkların hukuksal bir statüye kavuşturulması, bu varlıklar için belirli bir kişilik modeli belirlenmesini de gerekli kılmaktadır. Seçilecek modelin, şirketler, dernekler, vakıflar, çeşitli kurum ve kuruluşlar gibi kişi ve mal toplulukları için geçmişin kendine özgü ihtiyaçları ile o günün koşulları ve işleyişi esas alınarak öngörülen bir yöntemle belirlenmesi sürdürülebilir bir yaklaşım olmayacaktır. Bu nedenle, tercih edilecek kişilik modeli, daha önce benzer bir uygulaması veya örneği bulunmayan yeni nesil yapay zekâ teknolojisinin özgün nitelikleriyle bağdaşan bir tasarım ve içeriğe sahip olmalıdır. Bu anlamda ne kadar geliştirilirse geliştirilsin, tüzel kişilik veya bunun ver-

siyonları olan modellerle geleceğin dünyasını dizayn etmek mümkün görünmemektedir. Bu nedenle Avrupa Parlamentosu'nun "Robotik Alana İlişkin Medeni Hukuk Kurallarına" dair ilke kararında öngörülen "elektronik kişilik" modelinin yapay zekâ ve robotik teknolojilerin kendine özgü ve yenilikçi yapısıyla daha uyumlu olduğu kanaatindeyiz. Ayrıca "elektronik kişilik" modeli, felsefi anlamda değil, şekli ve hukukî anlamda bir kişilik türünü yansıtması nedeniyle de isabetli bir tercih olarak görünmektedir. Bundan başka, Avrupa Parlamentosu Kararının yapay zekâ alanında uluslararası normların oluşturulmasına ışık tutacak ve bu sistemler hakkında yürütülen çalışmalara yön verecek genel prensipleri sistematik bir şekilde ortaya koyma potansiyeli bakımından da "elektronik kişilik" modelinin uygulanabilir ve rasyonel olduğu değerlendirilmektedir. Öte yandan, verimlilik ve faydacılık yönü öne çıkan "sınırlı amaçlı kişilik" modeli de yeterince geliştirilip sistematize edilmesi durumunda, özellikle ekonomik ve ticaret hayatı bakımından önemli kazanımlar sağlayacaktır.

Sonuç olarak, hukuk kuralları, toplumsal yaşamın korunması ve insan ihtiyaçlarının karşılanmasını amaçlayan, bu bağlamda kişiler ve toplum arasındaki ilişkileri düzenleyen kurallar bütünüdür. Hukuk aynı zamanda toplumu meydana getiren yapılarda veya toplumsal ilişkilerde gerçekleşen değişim ve dönüşümleri gözetmek ve bunları normatif bir statüye bağlamakla da yükümlüdür. Bu anlamda hukukun, toplumsal düzeni sağlamaya yönelik tedbirleri almak ve sosyal hayatta yaşanan değişim ve dönüşümleri koordine etmeye ilişkin önemli işlevleri de bulunmaktadır. Dolayısıyla içinde bulunduğumuz bilişim çağında yapay zekâlı varlıkların, insan ve toplum faaliyetleri üzerindeki etkisi ile yakın gelecek için vadettiği sibernetik toplum yapısı, bu varlıkları hukukun konusu haline getirmektedir. Toplumsal yapıdaki değişim ve beklentiler ile sosyal yaşamdaki yeni oluşumlar karşısında hukuk sisteminin görevi, gerekli düzenlemeleri yaparak, öngörülebilir belirliliği sağlayacak şekilde hukuk güvenliği ilkesini gerçekleştirmektir. Bu kapsamda, günümüzde toplumsal bir gerçeklik haline gelen ve yakın gelecekte de büyük bir gelişim göstereceğine kesin gözüyle bakılan biyolojik olmayan zekânın, yasal bir statüye kavuşturulması konusu hukukun önemli görevlerinden biri haline gelmiştir. Hukukî statünün belirlenmesinde ise, anılan sorunun çözümüne doğrudan katkısı olmayan derin felsefi teori ve etik tartışmalar

değil, hukukî ve şeklî kişilik anlayışı esas alınmalıdır. Ayrıca yapay zekâya atfedilecek kişilik modeli insanlarla özdeş veya onlarla yarışan bir değerler setinden ziyade, bu sistemlerin kendilerine özgü karakteristik özellikleriyle uyumlu ve faaliyet alanlarıyla sınırlı, yenilikçi ve uygulanabilir bir yapı olmalıdır. Bu anlamda, "elektronik kişilik" ya da "sınırlı amaçlı kişilik" modelinin yapay zekâlı varlıklar bakımından en rasyonel seçim olacağı kanaatindeyiz.

Kaynakça

Kitaplar

Akipek Jale/Akıntürk Turgut/Ateş Derya, Türk Medeni Hukuku Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, 1.Cilt, Beta Yayınevi, 15. Baskı, Eylül 2019.

Bacaksız Pınar/Sümer Seda Yağmur, Robotlar, Yapay Zekâ ve Ceza Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara 2021.

Çelebican Özcan K., Roma Hukuku, Yeni Medenî Kanuna Uyarlanmış 18.Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2019.

Davenport Thomas H./Ronanki Rajeev, *Harvard Business Review*, HBR'S 10 Must Reads, "Gerçek Dünya İçin Yapay Zeka", (Çev.Nadir Özata), Harvard Business School Publishing Corporation, 2019.

Descartes René, Discourse On The Method, 1637.

Dural Mustafa/Öğüz Tufan, Türk Özel Hukuku, C. II, Kişiler Hukuku, 20. Baskı, İstanbul 2019.

Eren Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yetkin Yayınları, 21. Baskı, Ankara 2017.

Ersoy Çağlar, Robotlar, Yapay Zekâ ve Hukuk, 3. Baskı, İstanbul, Nisan 2018,

Friedmann Wolfgang, Legal Theory, London 1953, 25. Kısım, s. 396- 412 (Tüzel Kişilik Nazariyeleri ve Tatbikat, Çev.T. Ansay).

Kılıçoğlu Ahmet M., Medeni Hukuk, Temel Bilgiler, 7. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara 2018.

Kılıçoğlu Ahmet M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Yeni Türk Borçlar Kanunu'na Göre Genişletilmiş 22. Baskı, Ankara 2018.

Porter E. Michael/Heppelmann E. James, *Harvard Business Review*, HBR'S 10 Must Reads, "Artırılmış Gerçeklik Stratejisine Neden Her Organizasyonun İhtiyacı Vardır?", (Çev.Nadir Özata), Harvard Business School Publishing Corporation, 2019.

Serozan Rona, Medeni Hukuk, Genel Bölüm Kişiler Hukuku, 4. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2013.

Singer Peter W., Wired for War: The Robotics Revolution and Conflict in the 21st Century; Penguin Press: USA, 2009.

Von Tuhr Andreas, Borçlar Hukukunun Umumî Kısmı, Cilt: I- II, (Çev. Cevat Edege), Yargıtay Yayınları No: 15, Ankara 1983.

Wilson James H./Daugherty, Paul R., *Harvard Business Review*, HBR'S 10 Must Reads, "İşbirliğine Dayalı Zekâ: İnsanlar ile Yapay Zekâ Güçlerini Birleştiriyor", (Çev. Nadir Özata), Harvard Business School Publishing Corporation, 2019.

Zevkliler Aydın/Ertaş Şeref/Havutçu Ayşe/Acabey M. Beşir/Gürpınar Damla, Yeni Medeni Kanun'a Göre Medeni Hukuk (Temel Bilgiler), 10. Baskı, Ankara 2018.

Makaleler

Akkurt Sinan Sami: Yapay Zekânın Otonom Davranışlarından Kaynaklanan Hukukî Sorumluluk, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Yıl 7, S.13, Haziran 2019.

Asaro Peter, Robots and responsibility from a legal perspective, 2007, http://www.peterasaro.org/writing SET:14.8.2020.

Aşar Haluk, Hayvan Haklarına Yönelik Temel Görüşler ve Yanılgıları, KAYGI, 2018.

Bak Başak, Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Yapay Zekâ Kullanımından Doğan Hukuki Sorumluluk, *TAAD*, S. 35, Yıl 9, Temmuz 2018.

Bayamlıoğlu Emre, Akıllı Yazılımlar ve Hukuki Statüsü: Yapay Zekâ ve Kişilik Üzerine Bir Deneme", Uğur Alacakaptan'a Armağan Cilt- 2, 1. B., İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008.

Beckman Ludvig, "Personhood and legal status: reflections on the democratic rights of corporations", *Netherlands Journal of Legal Philosophy*, 1, 2018, s. 23.

Behdadi Dorna/Munthe Christian, A Normative Approach to Artifcial Moral Agency, Minds & Machines 30, 2020.

Bertolini Andrea, "Robots as products: the case for a realistic analysis of robotic applications and liability rules", Law, Innovation and Technology, 2013, 5(2).

Bryson Joanna J./Mihailis E. Diamantis/Grant Thomas D, Of, for, and by the People: The Legal Lacuna of Synthetic Persons, Artif. Intell. Law (2017), 25.

Calverley David, Imagining a non-biological machine as a legal person, Springer-Verlag London Limited 2007, published online: 13 March 2007, Springer-Verlag London Limited 2007, AI & Soc (2008) 22: s. 523. status.irational.org/legal_person_machine.pdf.

Chopra Samir/White, Laurence F.: Artificial Agents: Personhood in Law and Philosophy, 2015, https://www.researchgate.net.

Chopra Samir/White Laurence F, A Legal Theory for Autonomous Artificial Agents; The University of Michigan Press, E-book, Ann Arbor, MI: University of Michigan Press, https://doi.org/10.3998/mpub.356801 USA, 2011.

Covrigaru Arie A./Lindsay Robert K., Deterministic Autonomous Systems, AI Magazine, Volume 12, Number 3 (1991),

Çetin Selin, Yapay Zekâ ve Hukuk ile ilgili Güncel Tartışmalar, Yapay Zekâ Çağında Hukuk İstanbul, Ankara ve İzmir Baroları Çalıştay Raporu 2019.

Dore Fatma, Güçlü Yapay Zekâya Karşı Çin Odası Argümanı, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: XIV, Sayı 1, Haziran 2012.

Dülger Murat Volkan, Yapay Zekalı Varlıkların Hukuk Dünyasına Yansıması: Bu Varlıkların Hukuki Statüleri Nasıl Belirlenmeli? *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 13, S. 142, Haziran 2018.

Flanagan Owen J, The Science of The Mind, Second Edition, Massachusetts Institute of Technology 1991.

Günther, J/Munch, F/Beck, S/Loffler, S/Leroux, C/Labruto, R; Issues of Privacy and Electronic Personhood in Robotics, Proceedings- IEEE International Workshop on Robot and Human Interactive Communication, 2012, s. 818 10.1109/ROMAN.2012.6343852.

Hallevy Gabriel, Virtual Criminal Responsibility, *Original Law Review,* 2010, 6(1).

Hildebrandt Mireille, "From Galatea 2.2 to Watson – and Back?": M. Hildebrandt and J. Gaakeer (eds.), (Human Law and Computer Law: Comparative Perspectives, Springer 2013.

Hubbard F. Patrick, Do Androids Dream? Personhood and Intelligent Artifacts, University of South Carolina Scholar Commons, 83 Temp. L. Rev. 405 (2011), s. 407.

Hubbard F. Patrick, Do Androids Dream? Personhood and Intelligent Artifacts, University of South Carolina Scholar Commons, 83 Temp. L. Rev. 405, 2011.

Jaynes Tyler, Legal personhood for artificial intelligence: citizenship as the exception to the rule, 2019, AI & SOCIETY.

Kılıçarslan Seda KARA, Yapay Zekânın Hukuki Statüsü ve Hukuki Kişiliği Üzerine Tartışmalar, *YBHD*, Yıl 4, Sayı 2019/2, s. 363- 389.

Kırca Çiğdem, "İnternette Sözleşme Kurulması", *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 2000, Cilt XX, Sayı 4.

Kurzweil Ray, The Singularity is Near: When Humans Transcend Biology, Viking, 2005, s. 260.

Mihailis E. Diamantis; The Extended Corporate Mind: When Corporations Use AI to Break the Law, *North Carolina Law Review,* Vol. 98, Number 4, 98 N.C. L. REV. 893, 2020.

Pagallo Ugo, Vital, Sophia, and Co. The Quest for the Legal Personhood of Robots, Law School, University of Turin, Information 2018, 9, 230.doi:10.3390/info9090230.

Pagallo Ugo, Even Angels Need the Rules: AI, Roboethics, and the Law, The Authors and IOS Press, 2016. 209. doi:10.3233/978-1-61499-672-9-209AI.

Singer Peter, Hayvan Özgürleşmesinin 30. Yılı, *New York Review of Books*, cilt 50, sayı 8, 15.5.2003, (Çev. Hayrullah Doğan), https://www.birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-195-temmuz-2005/2379/hayvan-ozgurlesmesinin-30-yili/5909.

Solaiman SM, Legal Personality of Robots, Corporations, Idols and Chimpanzees: A Quest for Legitimacy; University of Wollongongs, Faculty Of Law, Humanities And The Arts- Papers, 2017.

Solum Lawrence B., Legal personhood for artificial intelligence. *North Carolina Law Review* 70(4).

Şeker Muzaffer, 6098 sayılı Yeni Türk Borçlar Kanunu'na Göre İnternet Üzerinden Sözleşmelerin Kurulması, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Yıl:11, Sayı: 22, Güz 2012/2.

Teubner Gunther, Rights of Non-humans? Electronic Agents and Animals as New Actors in Politics and Law, *Journal of Law and Society*, Vol. 33, 2006, s. 6.

Turan Gamze, Elektronik Sözleşmeler ve Elektronik Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun Tespiti, *TBB Dergisi*, Sayı 77, 2008.

Zimmerman Evan J., Machine Minds: Frontiers In Legal Personhood, Zimmerman, Evan, Machine Minds: Frontiers in Legal Personhood, February 12, 2015, http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2563965.

White J. Frederick; Personhood: An Essential Characteristic of the Human Species, The Linacre Quarterly, 2013; 80(1).

İnternet Kaynakları

Bilici Mustafa, "Benlik Nedir?" https://drmustafabilici.com/benlik-nedir/

Bravo Işıl Bayar, Thomas Hobbes ve John Locke'un Doğal Hak Anlayışları, s. 74, 75. http://hfsa-sempozyum.com/wp-content/uploads/2019/02/HFSA23-B.-Bravo.pdf.

Kurzweil Ray, Kurzweil Network, Accelerating Intelligence, Essays, (singularity Q&A), December 2011. https://www.kurzweilai.net/singularity-q-a.

Waldron, Jeremy; Property and Ownership, Stanford Encyclopedia of Philosophy-https://plato.stanford.edu/.